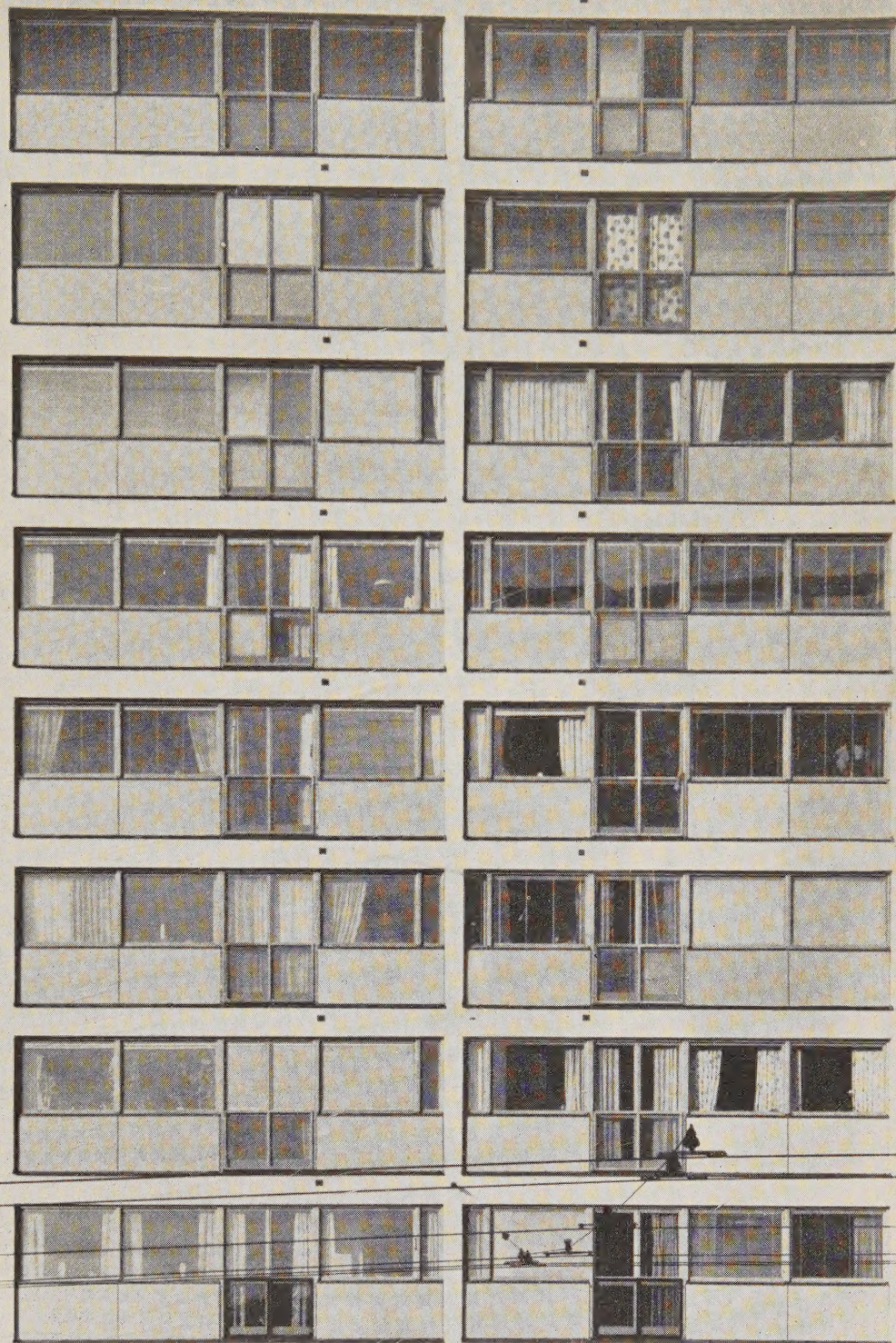
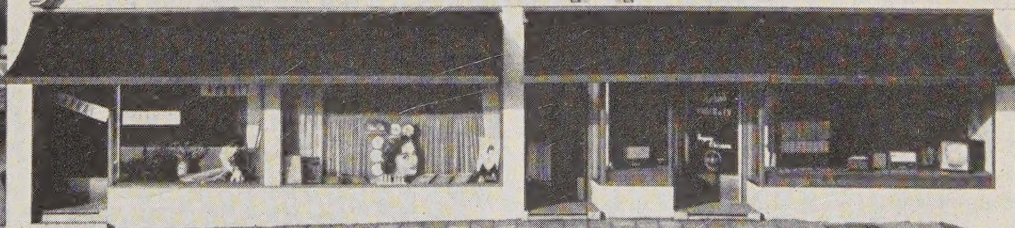

Illinois U. Library

ROSE KEMIVÄTT DAMFRISÖR ERADIO-TVE

3

1957 BYGGMÄSTAREN
arkitektur

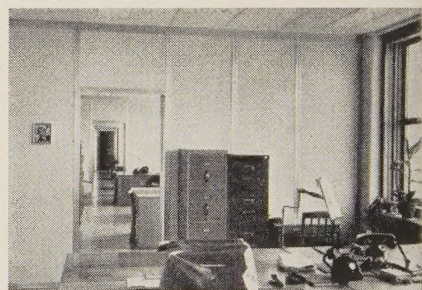
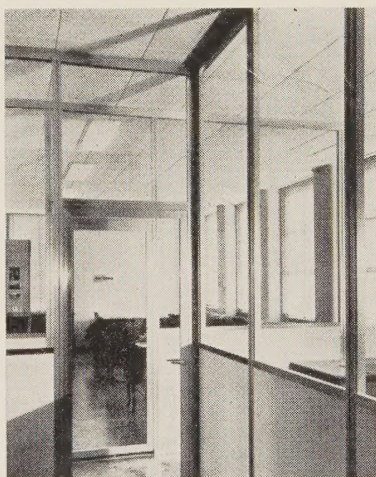
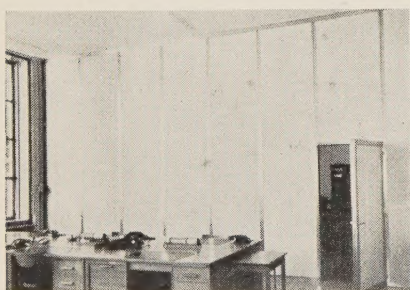

SOUNDEX

— den obrännbara plattan
för akustik och ventilation

Som bekant äro vi tillverkare av
flyttbara mellanväggar system
KOLLER.

SOUNDEX undertak i samband med flyttbara mellanväggar system KOLLER.

flera starka skäl att välja SOUNDEX

- Obrännbar konstruktion
- Separata hål för luft och ljud
- Exakhet i mått och vinklar
- Vacker färdigbehandlad yta
- Tvättbart utförande
- Sveriges mest sålda akustikplatta

SOUNDEX monteras just nu hos:

Söndrums Skola,	Halmstad
Svenska Mässan,	Göteborg
Centralskolan,	Vingåker
Rågsveds Vårdhem,	Stockholm
Kullbergsska Sjukhuset,	Katrineholm
Svenska Cellulosa AB,	Ortvikens Sulfatfabrik, Sundsvall
Grycksbo Pappersbruk,	Grycksbo

ZERO AKTIEBOLAG

Huvudkontor: St. Nygatan 38 Tel. 23 27 05 • Postbox: Stockholm
Avdelningskontor i Malmö och Gävle • Licenstillverkning i Australien,
Beneluxländerna, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Mexiko, Norge
och Spanien • Egen tillverkning i Schweiz och Tyskland

KOLLEKTIVHUS

för vetenskapare

Arkitekttävling om Wenner-Gren Center i Stockholm

DK 728.226 : 725.2 (485 Stockholm)

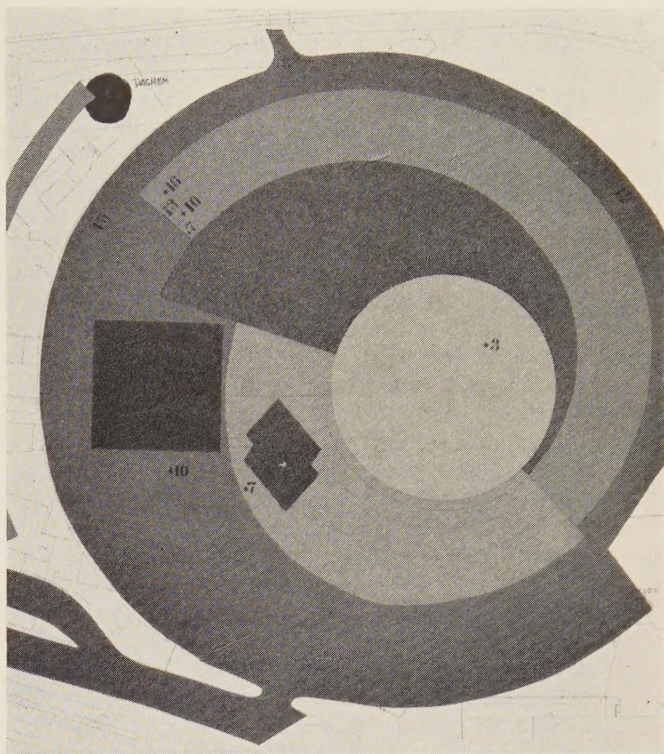
När jag först hörde talas om »Wenner-Gren Center för vetenskaplig forskning», som det står i tävlingsprogrammets rubrik, såg jag i andan om en anläggning med vetenskapliga institutioner av olika slag för avancerad forskning, hörsalsbyggnader, lokaler för sällskaplig och lekamlig samvaro, kongresslokaler etc., men kanske inte så mycket bostäder och ännu mindre kontorshus. Förhållandet är emellertid ungefär det omvända. Tävlingsuppgiften avser en kollektiv bostadsanläggning för forskare från i huvudsak främmande länder, som längre eller kortare tid vistas i Stockholm för att arbeta vid de olika vetenskapliga institutioner, som finns i huvudstaden. Till anläggningen skall även höra konferens- och föreläsningslokaler, restauranter av olika slag samt administrationslokaler för Wenner-Gren Center.

Det krävande läget, som har anvisats i Sveavägens fond, ställer helt naturligt stora krav på den arkitektoniska gestaltningen, som ju skall uttrycka, att här är något, som inte är ett kollektivhus, vilket som helst, utan som är en del av alla de olika högskolor och vetenskapliga institutioner, som finns i Stockholm. Anläggningen skall således ge uttryck för den anda och karaktär, som kännetecknar dessa olika centra för vetenskaplig forskning. Här kommer att bo en elit av unga skickliga forskarstipendiater från olika länder och med skilda vetenskapliga intressesfärer. Härav följer en intensifierad kontakt mellan närstående vetenskapsgrupper, samtidigt som anläggningen också kommer att bli den naturliga samlingsplatsen för svenska vetenskapsmän, som vill söka kontakt med sina utländska kollegor. Man kommer att stimulera varandra till idéer och uppslag för en vidare framgångsrik forskningsverksamhet.

Alla dessa premisser framgår klart och tydligt av tävlingsprogrammet och har också, om än på högst olika sätt, beaktats av de tävlande.

Programmet innehåller emellertid därutöver några viktiga anvisningar. Wenner-Gren Center bör icke kosta mer än 7,5 miljoner och skall på det hela taget göras självbärande genom uthyrning av kontorslokaler, bostäder etc. Och som ett komplement till detta säges, att den framtida avvägningen mellan omfattningen av bostäder och kontor f. n. ej kan exakt överblickas, utan stort avseende fästes vid möjlighet till framtida förändringar, dvs. att bostäder kan bli kontor eller vice versa. Slutligen ingick i tävlingsuppgiften att ge förslag till utnyttjande av tävlingsområdets västra del mot Norr Tull; det sades emellertid samtidigt ifrån, att Stockholms stad hade tänkt disponera detta område för garage, serviceanläggning med bensinstation, lager, kontor etc., vilket på det

Vinjetten: Förslag »Wenner-Gren, ever green» av arkitekter SAR Alf Bydén och Sune Lindström. Situationsplan

hela taget inte låter särskilt uppmuntrande som grannskap till det blivande Wenner-Gren Center.

Detta Center skall, som tidigare sagts, ge uttryck för institutionens art och andliga betydelse men samtidigt, som prisnämnden uttrycker det, »rå på de omgivande mellan 20 och 25 meter höga byggnaderna». Detta sista verkar onekligen en smula bombastiskt och man kan inte undgå att fråga sig, om den första förtjusningen över den valda platsen under hand något dämpats. Omgivningen är ju mycket heterogen. Å ena sidan har man, som det står i prisnämndens utlåtande, »en miljö, som har en karaktär, som är arbetsbetonad, litet bullrande och grov», å andra sidan har man det nära sammanhanget till Bellevue-området och Vanadislund. Det tredje momentet är den stadsmässiga avslutningen av Sveavägen och den därvid uppkommande fördelningen i Sveaplan av den intensiva trafiken framför Wenner-Gren Center. Men man har ju det fina parkläget att söka lugn och ro i för de bostäder, som skall finnas här, invänder någon. Det tråkiga är emellertid, att tävlingsområdet begränsas i norr av Värtabanan, som förutsättes skall byggas ut med dubbla spår och parallellt med denna kommer en sexfilig huvudtrafikled. Prisnämnden är också mycket medveten om de störningar, som kan uppkomma från detta håll och visar på olika metoder, som måste tillgripas för att reducera dessa. Tävlingsområdet är verkligen inringat av svårigheter!

Problemet med men samtidigt det fascinerande i tävlingsuppgiften har naturligtvis varit, vilken väg man skall välja, för att dels ge detta Center en klar och verkningsfull karaktär, dels behärska det av så olika komponenter sammansatta grannskapet. Jag tror att man vid programutredningen lite stirrat sig blind på en önskan att ge anläggningen en magnificens, som den egentligen inte borde ha. Det är

kanske en omöjlig tanke, men ett läge i Haga-parken skulle kunnat ge helt andra möjligheter till miljöskapande och kulturellt värde åt denna byggnadsuppgift. Kvar står det faktum, att det anvisade området långt ifrån är idealiskt för en bostadsanläggning av denna art.

Förslaget »Wenner-Gren, ever green» (som jämte »Symposier» föreslagits till bearbetning) har helt resolut ställt ett högt till formen kristalliniskt kontorshus, som buffert mot omgivningen. Jag kommer därvid ostört in på programmets krav, att Wenner-Gren Center skall vara självbärande genom uthyrning av kontorslokaler. Hur väsentligt detta än är, måste det väl ändå, arkitektoniskt sett, vara av sekundär betydelse i anläggningen. Jag kan omöjligt inse att, ett renodlat kontorshus, som t. ex. i »Wenner-Gren, ever green» kan utgöra den markanta symbolen för denna anläggning och i sig uttrycka institutionens art och andliga betydelse. Intressant i detta sammanhang är också vad som säges i programmet, att vad som i dag är bostadsanläggning är kontor i morgon. Hur skapar man arkitektur med ovan angivna kvalifikationer av sådan flexibilitet? Flertalet tävlande har också mycket riktigt insett oförenligheten av programmets krav om uthyrbara kontorslägenheter med det primära i detta Center, nämligen forskarbostäder samt konferens- och samlingslokaler. Med undantag av »Wenner-Gren, ever green» är kontorsytan minimal i de flesta förslagen och torde i varje fall ingalunda räcka till för att göra anläggningen självbärande.

Som en bakgrund och påminnelse visas här Lindhagens ryktbara stadsplan av 1866. Läsaren uppmanas att fitta på hur det då skulle sett ut kring Sveaplansområdet

Emellertid, och det bör betonas, har det varit fråga om en idéävling och där har ju den tävlande utan tvekan friare händer. Prisnämnden har också, som en ansvarsmedveten och högt kvalificerad sådan, icke benhårt hållit fast vid programmets alla premisser, utan sökt sig fram till projekt, som ingalunda är färdiga i dag, men som genom sina friska uppslag kunna föra fram de ställda problemen till en slutgiltig lösning.

Motto »Wenner-Gren, ever green» författat av Alf Bydén och Sune Lindström är utan tvekan det

intressantaste och mest renodlade av alla tävlingsförslagen, även om jag, som tidigare nämnts, anser det höga kontorshuset vara en tveksam symbol. Författarna har delat upp funktionerna inom området i fyra klara huvuddelar, som sammanställts till en ganska fascinerande enhet, där å ena sidan ett fast sammanhang uppnåtts med befintlig och blivande bebyggelse och å andra sidan kontakten bevarats och förstärkts med de omgivande parkområdena. Det är i detta sammanhang intressant att se hur väl den Ahrbom-Zimdahlska flickskolan från 1936 går in i detta sammanhang både arkitektoniskt och miljömässigt. Bostadshuset, ett terrasshus, ger genom sin fasta bågform en kraftfull spänst och sammanhållning åt anläggningen. Det hela är elegant, dyrt och slutgiltigt. Hur man skall bära sig åt att bygga ut denna komposition i en framtid utan att förstöra alltihop är svåröverblickbart. Det kan ju riktas anmärkningar mot diverse svagheter i lösningen, t. ex. kontorshusets planekonomi, kvar står dock som ett obestriddigt faktum att detta är, på ett undantag när, det enda förslag som lagt ned möda på och förstått att bostadsanläggningen måste ges en hög kvalitet. Författarna säger i sin beskrivning, att »förslaget tar sikte på att ge stipendiaterna en bostad så nära enplanshuset i kvalitet som kan anses rimligt. Svenskarna har som bekant i långt högre grad än de flesta gått in för hyreshus i flera våningar. För flertalet av de besökande utlänningarna, t. ex. anglosaxarna, torde detta betyda minskad trivsel.» Det finns naturligtvis andra former än terrasshus att arbeta med. Förslaget motto »40 60 90» har gjort ett aktningvärt försök, att med lite enklare medel ge hyggliga och differentierade bostäder för barnfamiljer och ensamstående. I övriga förslag är däremot bostäderna, och jag tänker då särskilt på familjebostäderna, dåligt lösta om man nämligen jämför dem med den lägenhetsstandard vi har i våra bästa hyreshus idag. Och den jämförelsen bör man otvivelaktigt göra.

Flertalet tävlande har behandlat den del av uppgiften, som avsåg ordnandet av området närmast Norr Tull tämligen schematiskt. »Wenner-Gren, ever green» har lyckats få hållning även på detta besvärliga parti. Författarna föreslår, att man utöver de krav programmet anger, bör skapa möjligheter för konstnärer och hantverkare, att här få lokaler för sin verksamhet. Det är ett fint uppslag och förslagsstälarna har också själva blivit så förtjusta i denna tanke, att de av bara farten spinner vidare på tråden och vill skapa ett konstnärligt Center; här skulle man då få ett utbyte mellan vetenskapare och konstnärer och en samlad överblick över vår tids kultur. Förslaget »Variant» försöker på detta område upprepa den lamellartade bebyggelsen i kv. Getingen mitt emot och det bästa man kan säga, är att detta ger ett högt exploateringsstal.

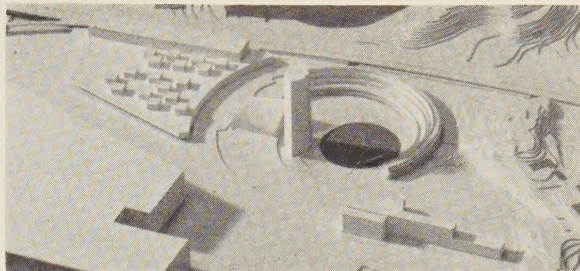
För att hävda Wenner-Gren Center gentemot sin omgivning har de flesta tävlingsförslagen en stor volym, som fått formen av ett höghus. Det finns emellertid ett förslag, som sökt en annan väg, nämligen motto »KABA». Författaren har allvarligt strävat efter att ge sitt förslag ett sådant arkitektoniskt uttryck, att man inte på något sätt behöver misstänka, att det är fråga om ett kontorshus. Jag tycker att

han med sitt förslag övertygande bevisar, att det ingalunda behövs något högt hus på denna plats. Det är bara synd att detta förslag lider av så stora brister i planlösningen, det skulle annars varit förtjänt av ytterligare bearbetning. Även förslaget »Variant» arbetar med måttliga och fördelade byggnadsvolymer och författaren har onekligen strävat efter att ge sitt förslag en sådan arkitektonisk gestaltning, att man liksom i »KABA» känner att det är fråga om en anläggning med speciell karaktär och av hög valör. Motto »40 60 90» har många förtjänster med en klar och enkel planlösning. Det höghus, som ingår i förslaget, är en logisk del av Wenner-Gren Center, där huvudparten av lokalerna utgörs av en-rums-lägenheter samt restaurang och sällskapsutrymmen. Författaren har på ett förtjänstfullt sätt sökt att ge sitt höghus en karaktär, som avviker från det normala kontorshusschemat. Bristerna i detta förslag ligger i greppet på tävlingsområdets disposition. Förslaget saknar fasthet i denna del; det är dåliga sammanhang med omgivande bebyggelse och natur. Författaren föreslår en stor vattenyta i Sveaplans trafik-cirkus i stället för en parkeringsplats. Jag tycker han har alldeles rätt, såtillvida att det inte vore särskilt roligt att bibehålla den nuvarande bilparkeringen här. Det är ingen särskilt uppbygglig syn att se en massa biltak framför Wenner-Gren Center. Skrotupplag som Vera Siöcrona kallar det. Om det sedan skall vara vatten eller något annat är svårt att säga, någon allmänt tillgänglig plats kan det ju aldrig bli med den starka trafiken runt om.

Förslaget »Symposier» författat av Per-Axel Ekholm och Sidney White är det enda som lyckats hålla sig inom 7,5 miljoner kronors ramen och detta har väl i någon mån bidragit till den framskjutna placeringen. Förslaget är emellertid väl genomarbetat och visar en hel del mycket fina detaljstudier och en inlevelse i anläggningens art och atmosfär, som är stimulerande att se. Om övriga tävlande mer eller mindre försiktigt redovisat de framtida tillbyggnadsmöjligheterna, visar detta förslag klart och ärligt hur svårt detta kommer att bli. Samspelet med Bellevueområdet spolieras och verkan blir närmast förödande för flickskolan. Och ändå är detta ett förslag, som allvarligt angripit problemet med de stora parksammanhangen ända från Norr Tull, ut mot Brunnsviken och fram till Bellevueområdet. Jag kan förstå författarna, som tycker att den tänkta bebyggelsen mot Norr Tull med garage, service m. m. är en ganska olustig företeelse, minst av allt förbättrar det områdets karaktär. Å andra sidan bör ju ändå detta område kunna bli föremål för en måttlig exploatering av annan art, t. ex. kontorshus. Det intressantaste uppslaget för detta områdes användning har emellertid ju, som tidigare nämnts, Bydén och Lindström kommit med.

Slutligen skulle jag vilja säga, att det nog var synd att denna förnämliga tävling icke blev föremål för en allmän sådan. Det är ganska sällsynt här i Sverige med tävlingar av så stimulerande karaktär som denna och resultatet hade säkerligen icke blivit lidande. Men det hade ju blivit mycket arbetssammare för prisenämnden.

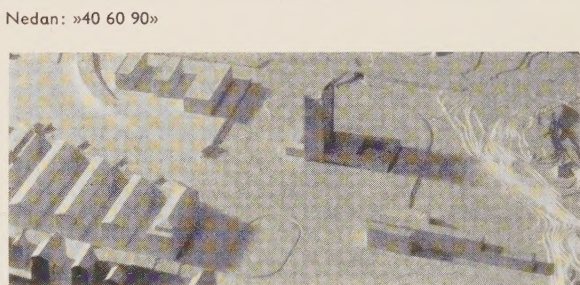
Gunnar Larsén

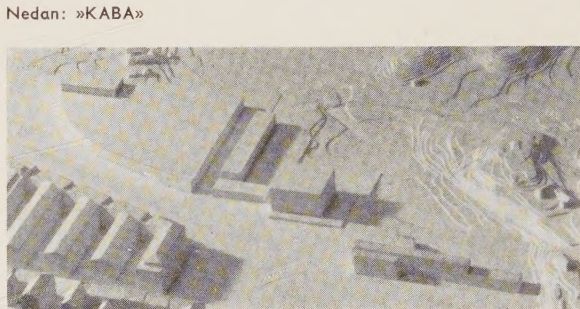
Ovan: »Wenner-Gren, ever green» av arkitekter SAR Alf Bydén och Sune Lindström

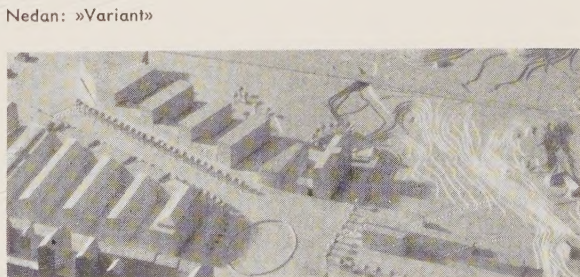
Nedan: »Symposier» av arkitekter SAR Per-Axel Ekholm och Sidney White

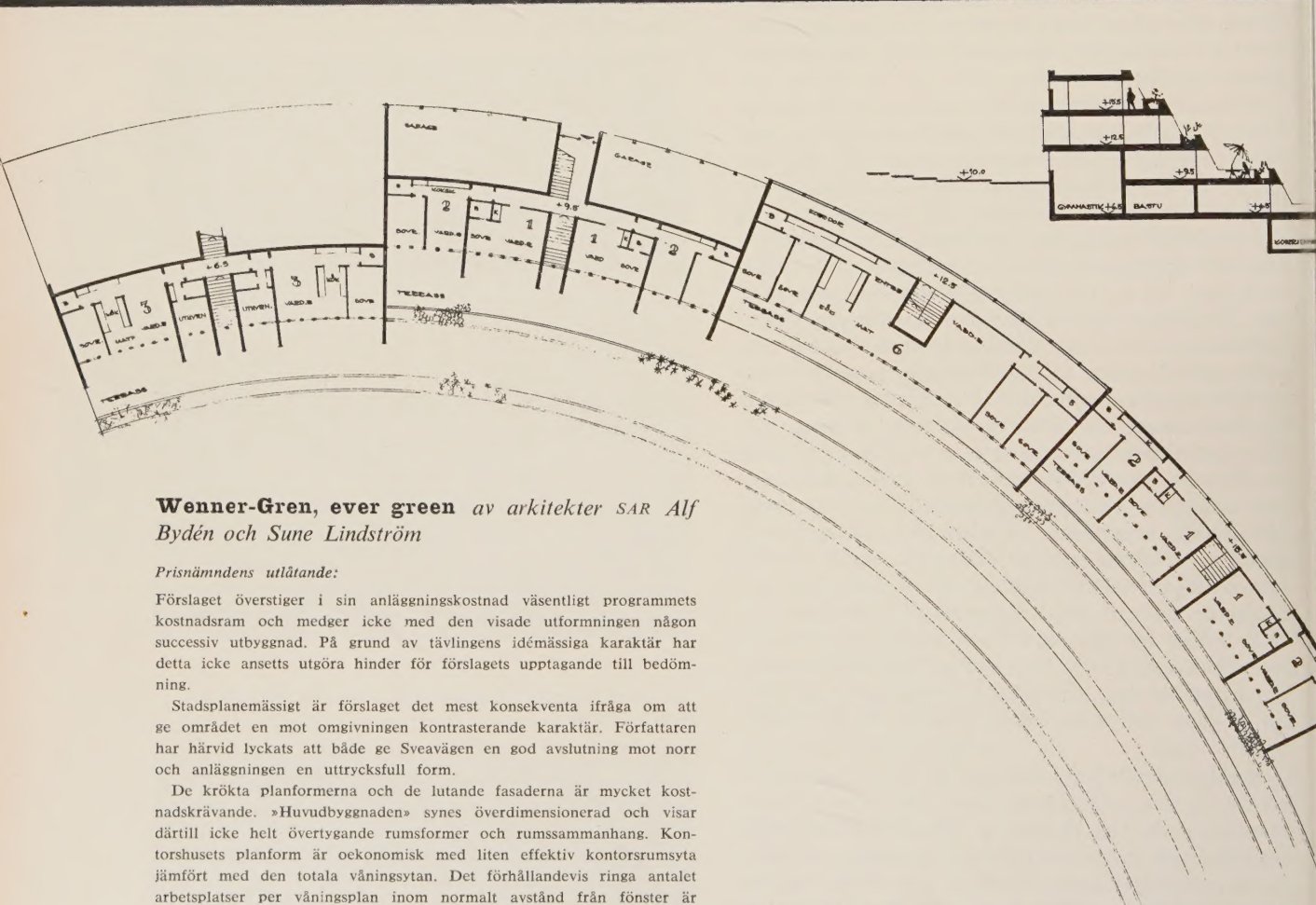
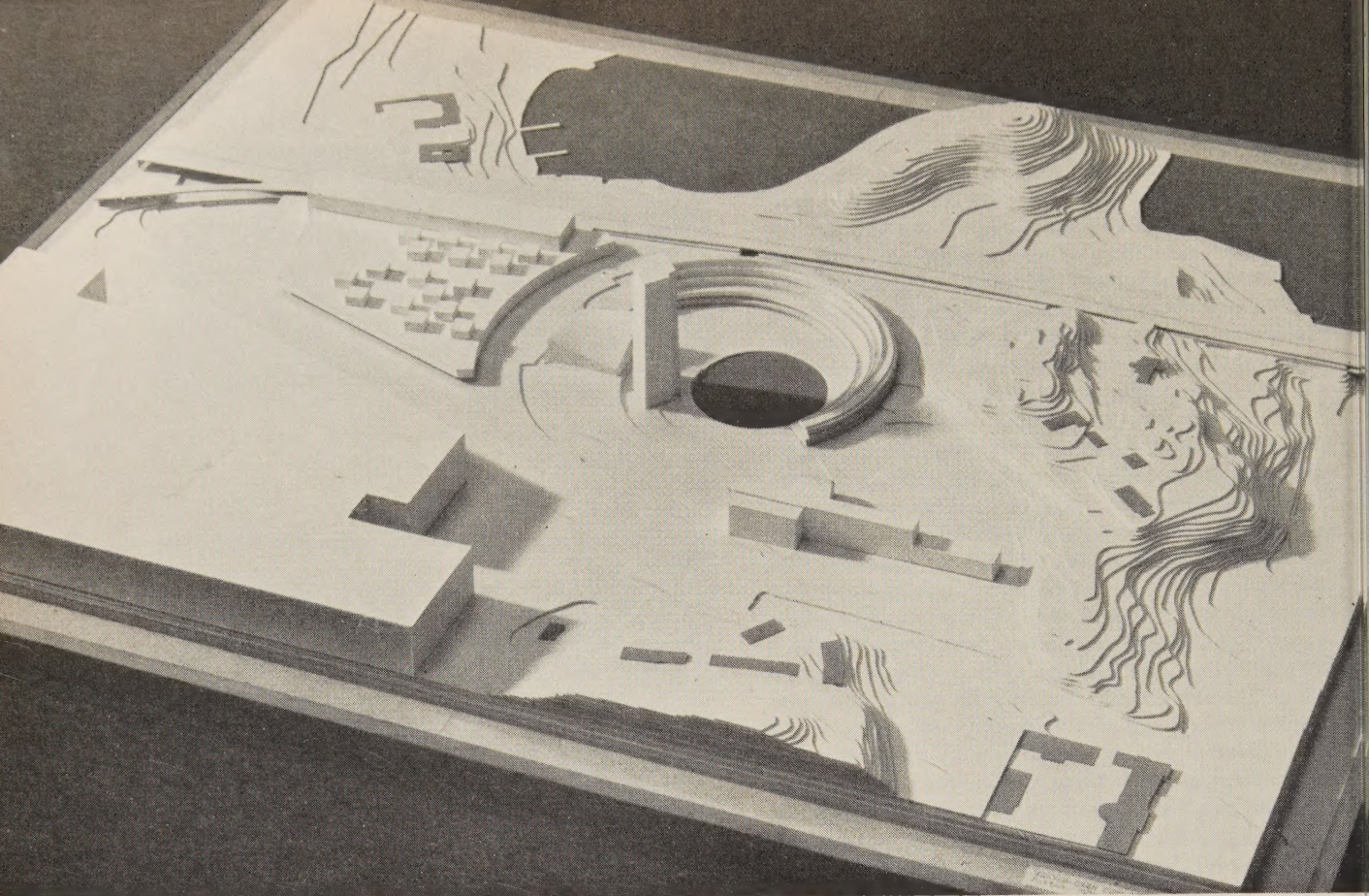
Nedan: »40 60 90»

Nedan: »KABA»

Nedan: »Variant»

Wenner-Gren, ever green av arkitekter SAR Alf Bydén och Sune Lindström

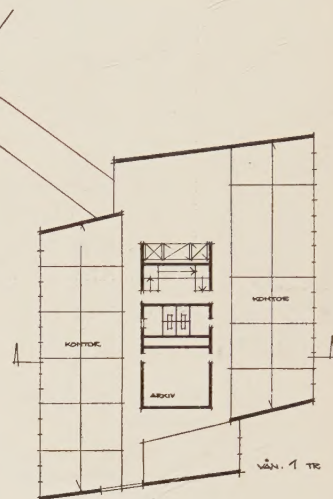
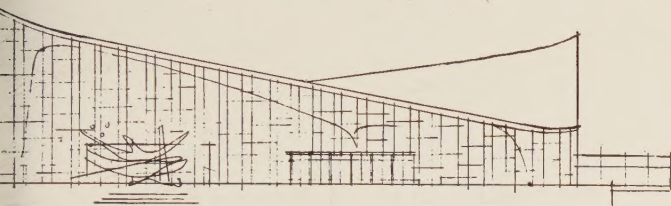
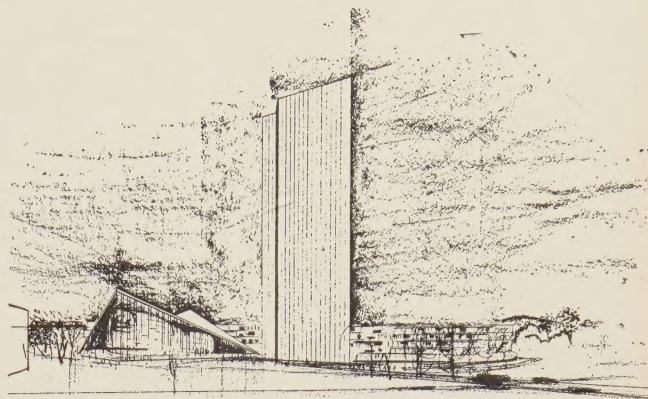
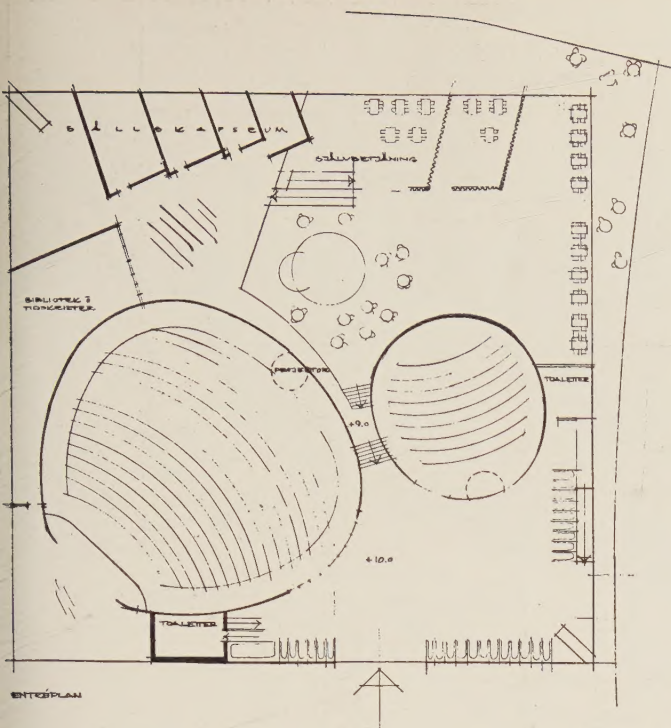
Prisnämndens utlåtande:

Förslaget överstiger i sin anläggningskostnad väsentligt programmens kostnadsram och medger icke med den visade utformningen någon successiv utbyggnad. På grund av tävlingens idémässiga karaktär har detta icke ansetts utgöra hinder för förslagens upptagande till bedömning.

Stadsplanemässigt är förslaget det mest konsekventa ifråga om att ge området en mot omgivningen kontrasterande karaktär. Författaren har härvid lyckats att både ge Sveavägen en god avslutning mot norr och anläggningen en uttrycksfull form.

De krökta planformerna och de lutande fasaderna är mycket kostnadskrävande. »Huvudbyggnaden» synes överdimensionerad och visar därtill icke helt övertygande rumsformer och rumssammanhang. Kontorshusets planform är oekonomisk med liten effektiv kontorsrumsyta jämfört med den totala våningsytan. Det förhållandevis ringa antalet arbetsplatser per våningsplan inom normalt avstånd från fönster är även ur rationell kontorsynpunkt mindre tillfredsställande. Vid en bearbetning av förslaget torde icke oväsentliga kostnadsbesparingar vara möjliga.

Plan och sektion av den halvcirkelformiga bostadsdelen. Skala 1:600

ENTRÉPLAN

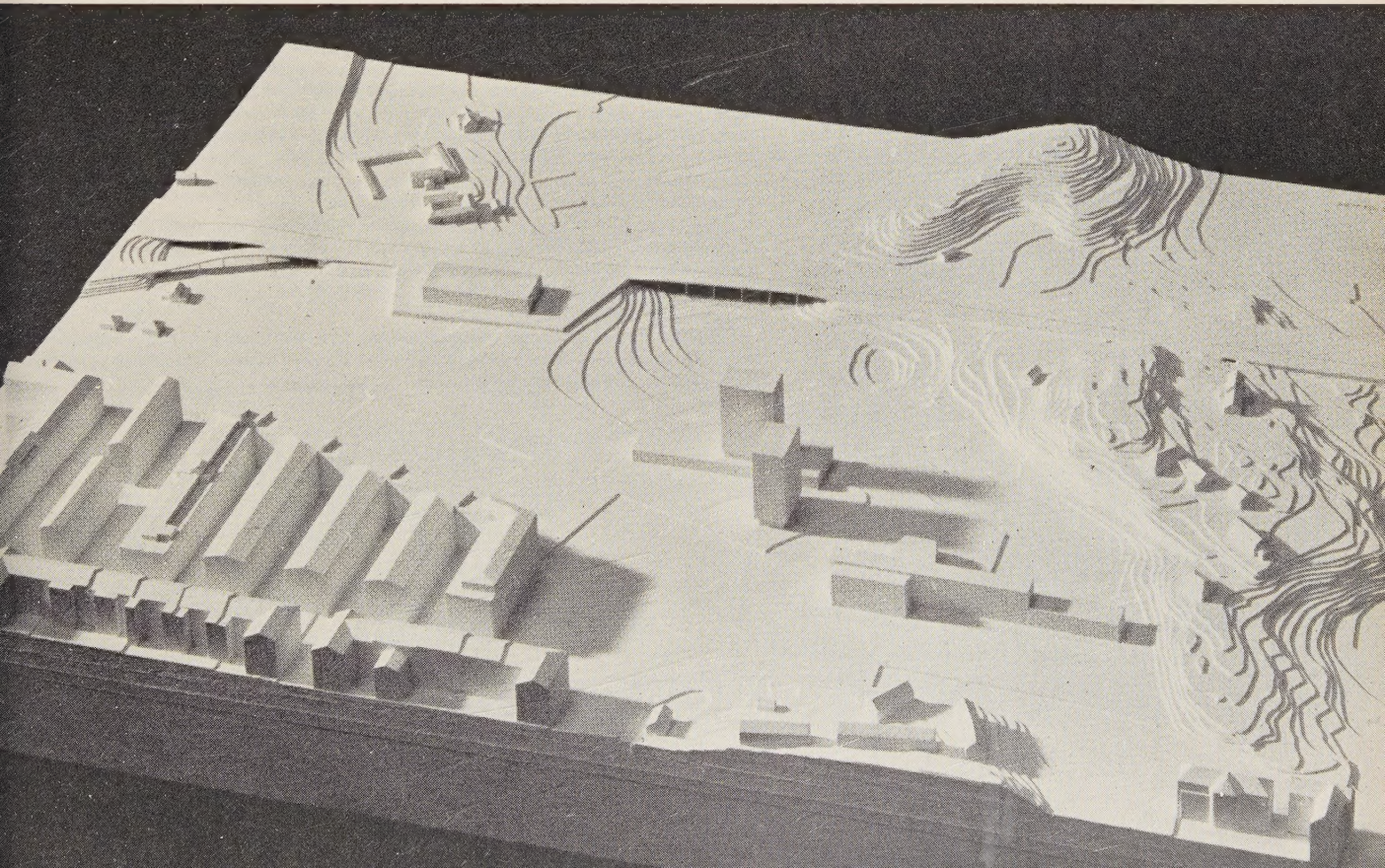
Ovan: Plan och fasad av huvudbyggnaden, innehållande hörsalar och restaurang

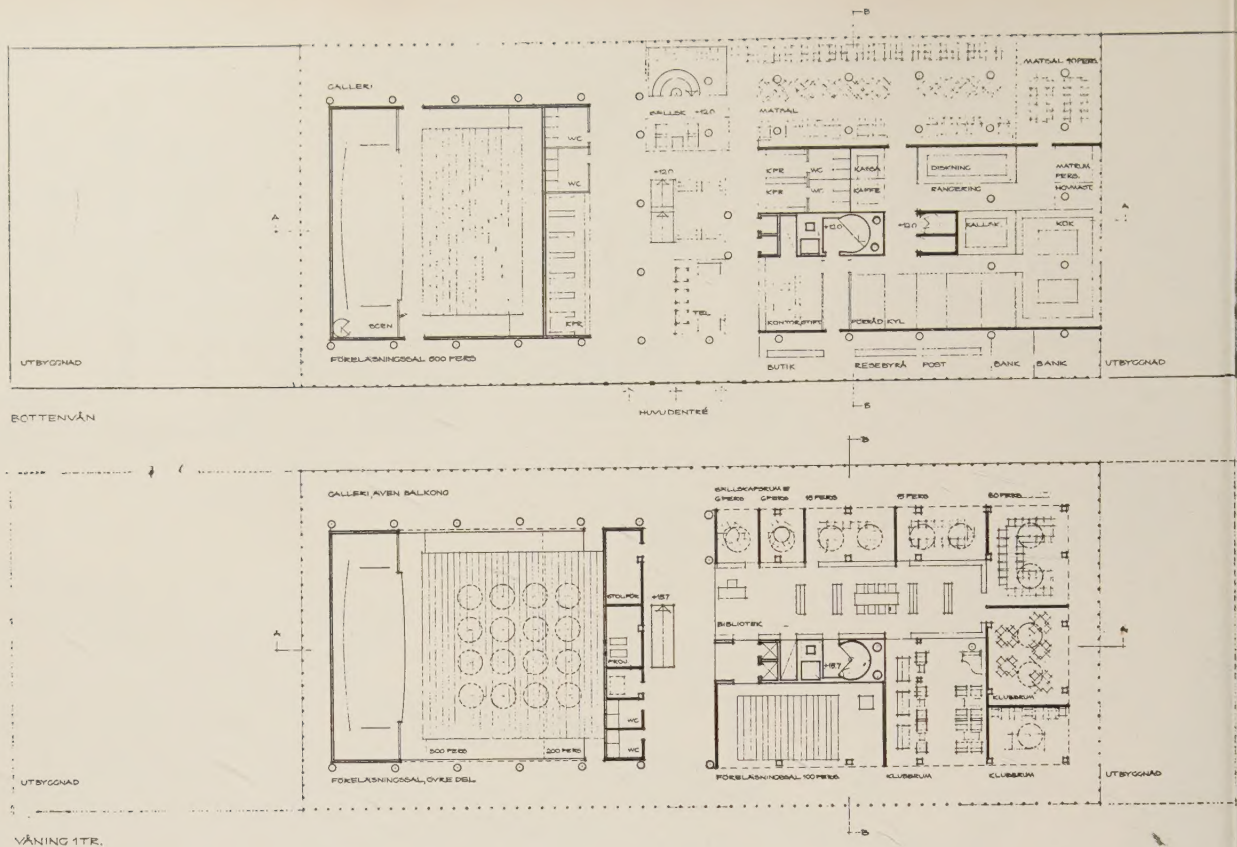
T. h: Normalplan av kontorspylonen. Skala 1:600

Nedan: Modellfotografi av förslag »Symposier»

Genom sin utbredning kommer bostäderna alltför nära järnvägen och Bellevuehöjden. Grundläggningskostnaderna blir höga.

Trots en i viss mån schablonmässig och geometriskt bunden komposition visar förslaget att författaren väl förstått anläggningens syfte och betydelse.

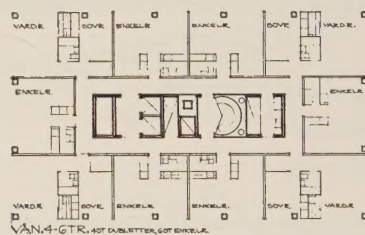

Ovan: Bottenvåning och våning 1 tr av huvudbyggnaden

T. h: Plan av höghuskroppen vån. 4—6 tr innehållande dubletter och enkelrum. Skala 1 : 600

Nedan t. h: Fasad mot Sveaplan. Skala 1:1 200

Modellfotografi se föregående sida

Symposier av arkitekter SAR Per-Axel Edholm och Sydney White

Prisnämndens utlåtande:

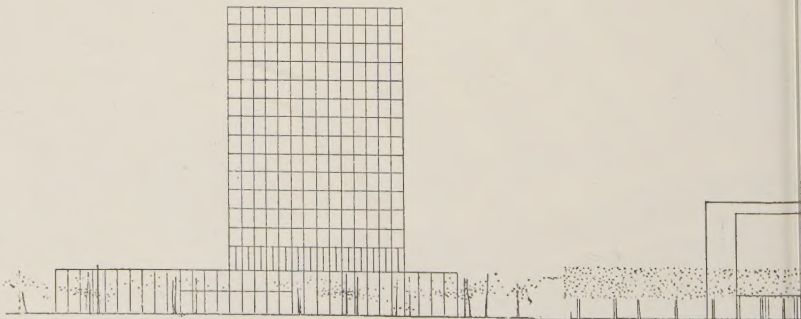
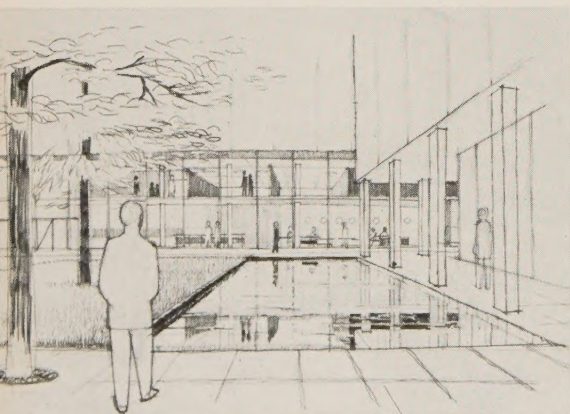
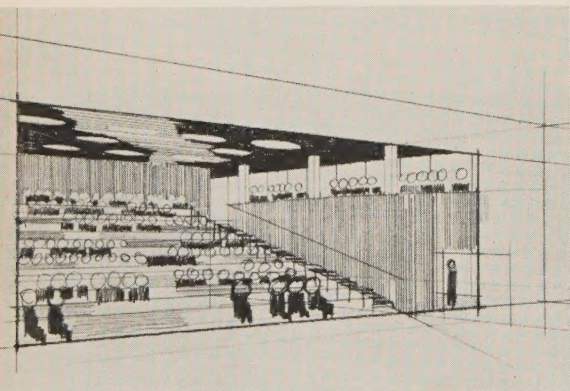
Första etappens byggnadskropp är vackert inplacerad i stadsbilden. Vid genomförandet av den redovisade tillbyggnaden bildas emellertid en husgrupp, där det inbördes förhållandet mellan byggnadskropparna är mindre övertygande.

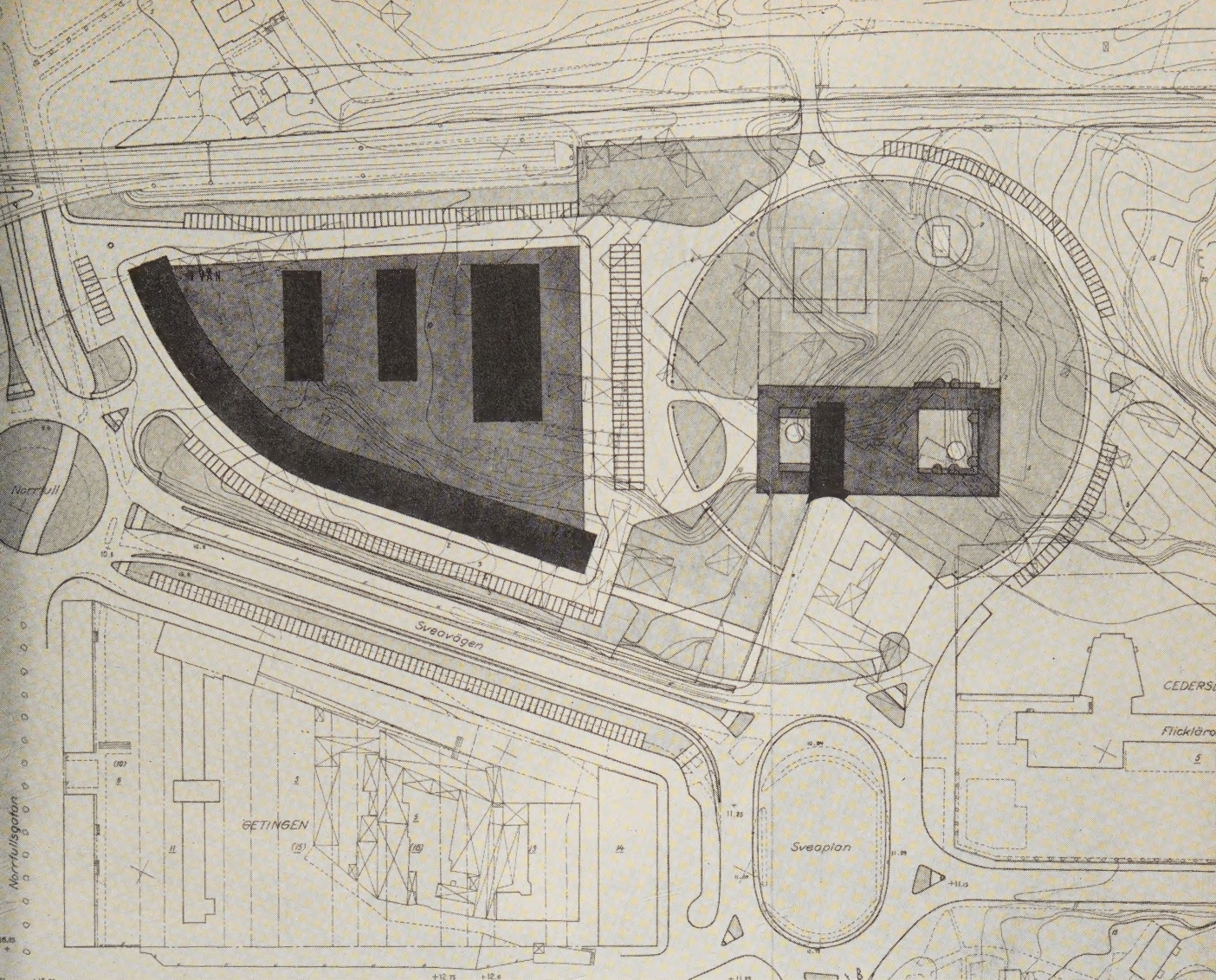
Försöket att skapa ett öppet parksammanhang med området norr om järnvägen är av intresse. Värdet av den eftersträfvade kontakten mellan den utgrävda dalen och Brunnsviken kommer dock i väsentlig grad att förminskas av de breda viadukterna för järnvägen och den eventuellt tillkommande öst-västliga gatuleden. Det oaktat skulle behandlingen av tomten som öppen parknatur i och för sig kunna försvaras, men med hänsyn till de ytterst knappa reserverna av väl belägen byggnadsmark inom Stockholm finner prisnämnden förslaget icke realistiskt ur exploateringssynpunkt.

Anläggningen är i flera detaljer välstuderad. Anmärkning kan dock riktas mot den stora föreläsningssalens utformning. En stor del av platserna blir med den valda planformen mindre värdefulla. Familjelägenheterna är placerade högst upp i huset, vilket är diskutabelt med hänsyn till barnens förflyttningar ut och in.

Redovisade bilplatser är otillräckliga.

Förslaget är det enda, vars byggnadskostnad icke överstiger den enligt programmet disponibla summan, 7 500 000 kronor. Detta förhållande förklarar den relativa knapphet som utmärker utrymmenas dimensionering.

»40 60 90«

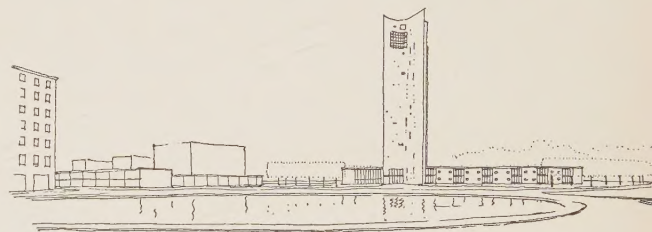
Prisnämndens utlåtande:

Förslaget har stadsbildsmässiga förtjänster.

Författaren har i den arkitektoniska uppbyggnaden understrukt anläggningens särprägel, men har därvid i detaljutformningen i viss mån begagnat effekter, som mer ansluter sig till dagsmodet än uttrycker något för institutionens karaktär säreget.

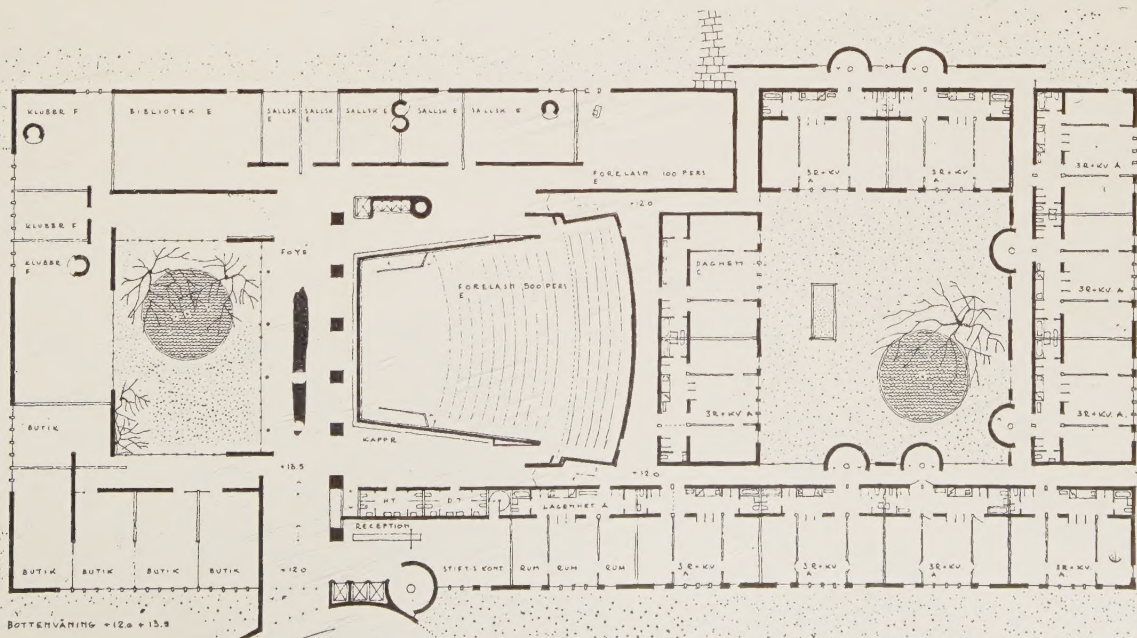
Utbyggnadsmöjligheterna är ofullständig klarlagda. Garaget bör ha utfart i god förbindelse med Sveaplan.

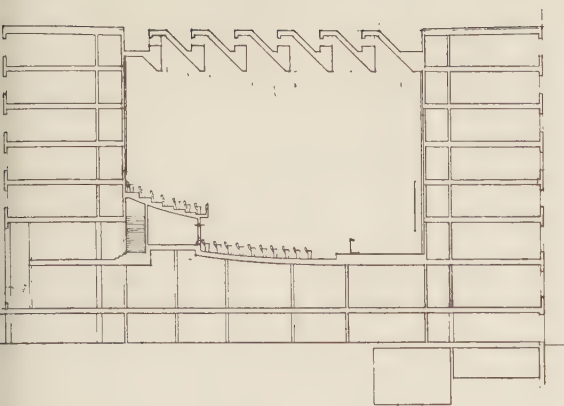
Gången under järnvägsspåren är genom sin form och genom sambandet med parkering föga tilltalande som förbindelse mellan Bellevueområdet och parkområdet vid Brunnsviken.

Överst: Situationsplan. Skala 1:2 500

Nedan: Plan av bottenvåning. Skala 1:600

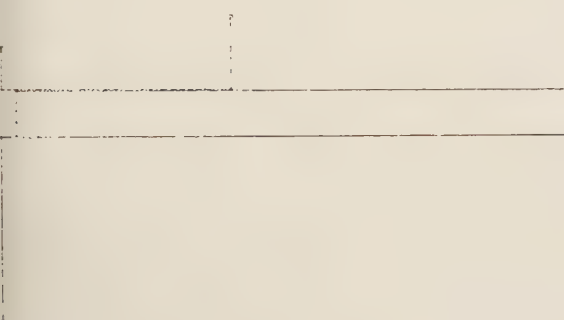
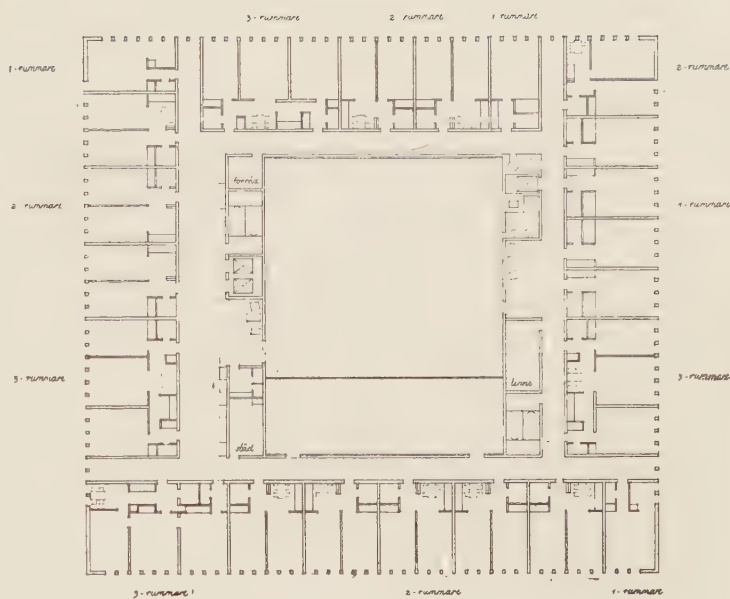

Ovan och t. h: Sektion och plan av huvudkroppen innehållande bo-
täder

mitten: Plan av vån. 1 tr. med stora och lilla salen, foajen och säll-
skapsrum

Nedan: Fasad mot Sveaplan. Skala 1:600

»KABA»

Prisnämndens utlåtande:

Den samlade byggnadsvolymen i Sveavägens fond ger visserligen
ett definitivt slut åt gatubilden, men skiljer sig icke tillräckligt
från den omgivande bebyggelsen.

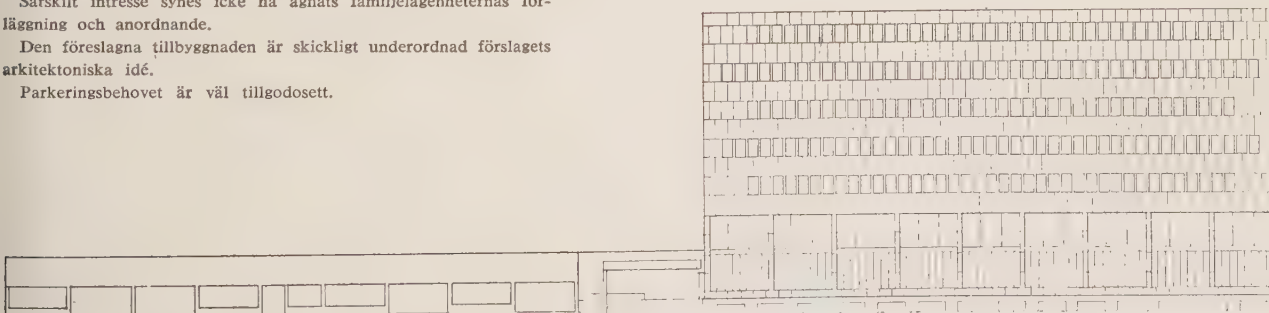
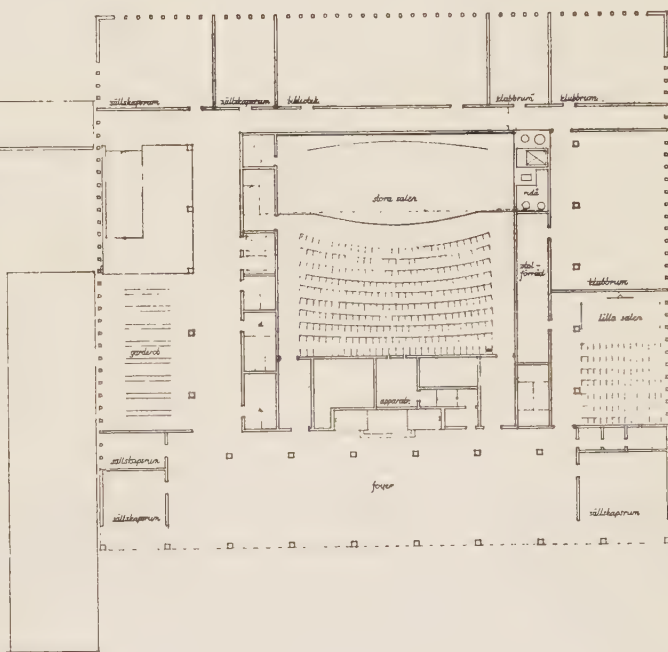
Byggnaden låter sig eljest väl inpassa på området. Den visade
strävan till helhetsverkan är idémässigt intressant. Komposition-
ens uppläggning leder dock till bundenhet i huvudbyggnadens
disposition och medför bl. a. mörka restaurangkök, vilket vid
nybyggnad icke tillfredsställer kraven i gällande författning. Före-
läsningssalen är intressant som idéell kärna i anläggningen men
är ur praktiska synpunkter otillfredsställande.

Kontorsutrymmen är föreslagna i endast ringa omfattning, vilket
är till nackdel för anläggningens räntabilitet.

Särskilt intresse synes icke ha ägnats familjelägenheternas för-
läggning och anordnande.

Den föreslagna tillbyggnaden är skickligt underordnad förslaget
arkitektoniska idé.

Parkeringsbehovet är väl tillgodosett.

»Variant»

Prisnämndens utlåtande:

Prisnämnden delar inte författarens uppfattning ifråga om principerna för stadsplanens utformning. Försöket att med en föreslagen nybyggnad i Vanadisparkens nordvästra hörn skapa hållning åt stadsbilden, tyder på att författaren själv känt att brister i detta avseende föreligger. Prisnämnden finner icke att denna byggnad, oavsett om den ur andra synpunkter är önskvärd eller ej, bidrar till en lösning efter de linjer förslagsällaren anvisat.

Exploateringsgraden är alltför låg inom området.

Den arkitektoniska effekten är splittad genom uppdelningen och den inbördes relationen mellan byggnadskropparna.

Parkeringen är mindre väl löst. Inom området finnes förutom i garage icke några uppställningsplatser för bilar redovisade. De f. n. inom Sveaplanens trafikplats belägna bilplatserna kan inte beräknas betjäna Wenner-Gren Center!

Då de allmänna utrymmena liksom konferens- och samlingslokalerna med biutrymmen samt klubbarmen är anmärkningsvärt stora samtidigt som kontorsutrymmen praktiskt taget saknas måste anläggningens ekonomi bedömas som icke tillfredsställande.

Vid planeringen av bostäderna synes hänsyn icke ha tagits till att särskilt de större lägenheterna kan väntas bli bebodda av familjer med barn.

Restaurangen är mindre attraktiv både med avseende på läge och utformning.

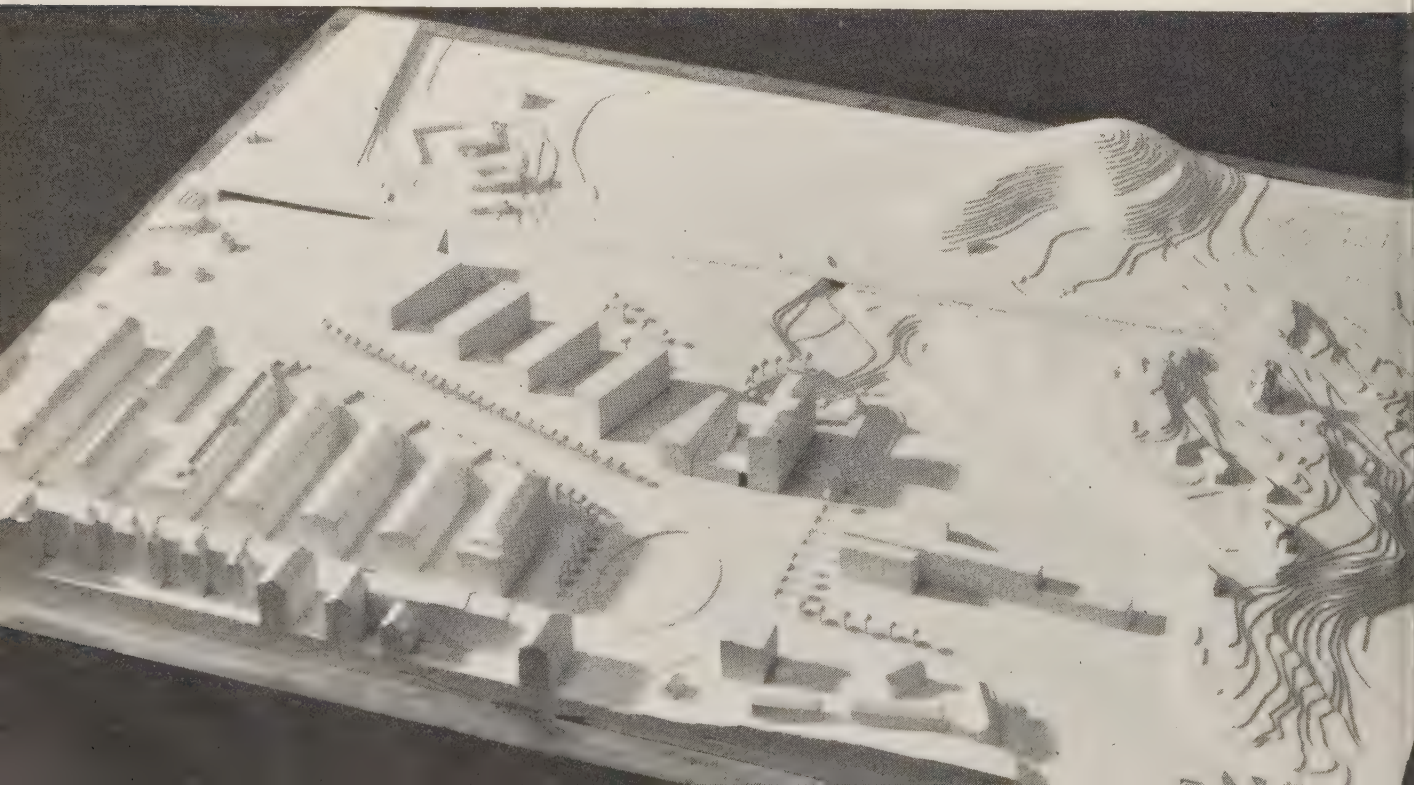
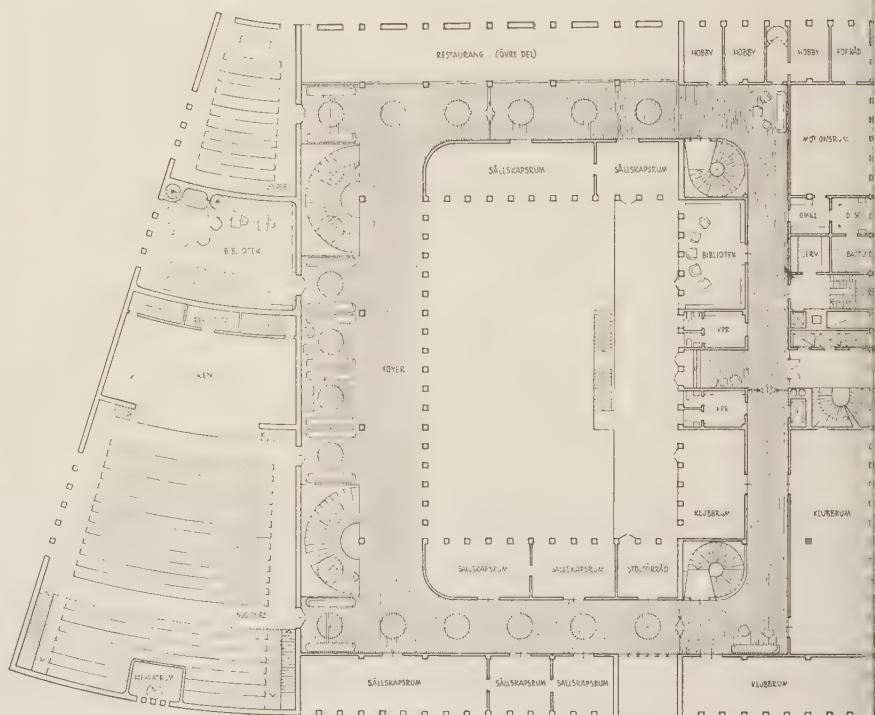
■

Till tävlingen om Wenner-Gren Center hade följande arkitekter inbjudits: Klas Anselm, Lund; Hans Asplund, Stockholm; Peter Celsing, Stockholm; Per-Axel Ekholm och Sidney White, Göteborg; Sune Lindström, Stockholm.

Prisnämnden utgjordes av professor Nils Ahrbom, borgarrådet Helge Berglund, professor Sven Ivar Lind, stadsbyggnadsdirektör Göran Sidenbladh, professor Hugo Theorell och dr Axel Wenner-Gren.

Överst: Fasad mot Sveaplan

T. h: Plan av vän. 1 tr. Skala 1:600

"SPARHUS"

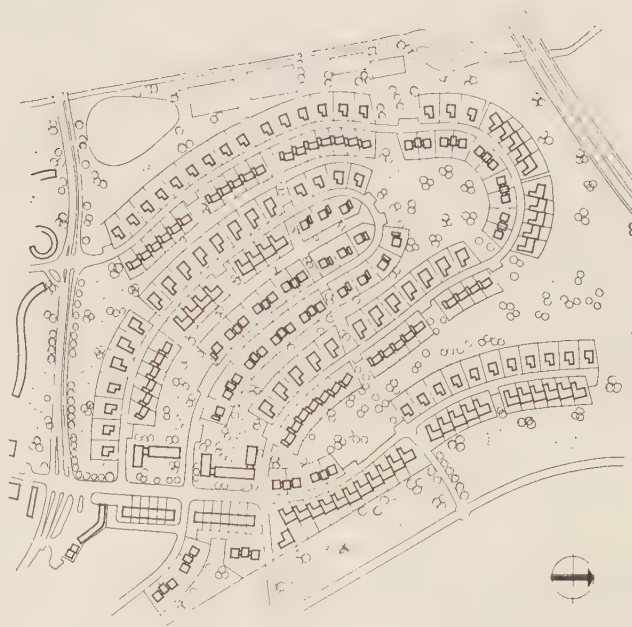
Kommentarer kring en entreprenörstävling

Stockholms Sparbanks stiftelse Ekkronan som tillkommit för att skaffa mark och bebygga den med egnahem för sparbankens egnahemssparare, inbjöd i april 1956 fem entreprenörsfirmor till en tävling om egnahemsbebyggelse för ett bostadsområde i Täby utanför Stockholm. Antalet hus sattes till minst 160 st. av storleksordningen 3, 4 och 5 rum och kök med tyngdpunkten på de båda senare typerna.

De inbjudna firmorna var: AB Elementhus, AB Svenska Industribyggen (SIAB), byggnadsfirman Harry Karlsson, Lund, AB Skånska Cementgjuteriet och Nya Asfalt AB (den sista firman inkom ej med något förslag).

Finansieringsfrågorna m. m. har behandlats av bankdirektör Karl Tham i Byggmästaren nr B 2, 1957. Nedanstående artikel kommenterar själva tävlingen.

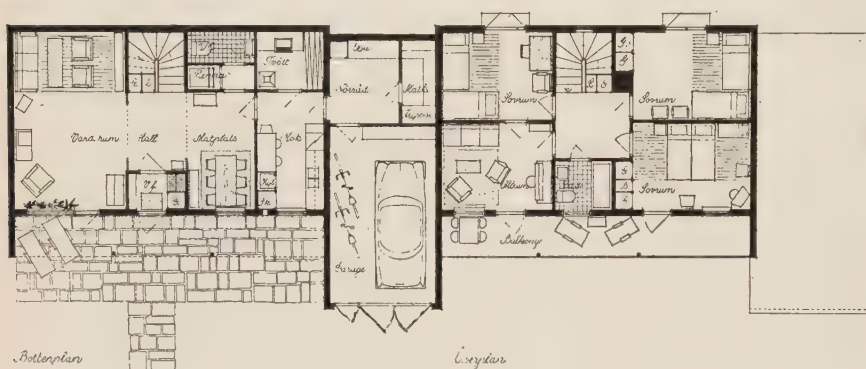
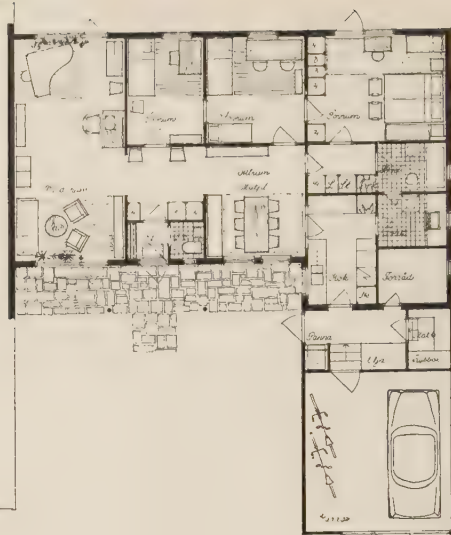
Det initiativ som Stockholms Sparbank tagit genom Stiftelsen Ekkronan förefaller vara ett steg i rätt riktning och ett av de mera väsentliga inläggen i de senare årens bostadspolitiska debatt. Med de stora ekonomiska och organisatoriska resurser som finns bakom denna organisation, och med hjälp av statliga lånemedel finns här utomordentligt stora förutsättningar att få fram en högklassig småhusproduktion som kan komma bostadsspararna till del i form av goda familjebostäder. Området Norskogen ute i Täby står först på listan att bebyggas. Man får hoppas, att det var tidsnöden som dikterade stiftelsens beslut att planlägga och bebygga området med utgångspunkt från en entreprenörstävling. Man inbjöd sålunda 5 större byggnadsfirmor att inom en mycket kort tidrymd inkomma med anbud på hela områdets totala projektering och bebyggande. Ett relativt kortfattat program jämte förslag till stadsplan var den vägledning de tillfrågade firmorna erhöll. I programmet stod angivet dels vilka storlekar av lägenheter som önskades samt dels den ungefärliga standard som dessa lägenheter skulle utrustas med, samt vidare det minimiantal lägenheter som fordrades inom området. De inkomna anbuden granskades av stiftelsens styrelse men då det ännu inte finns några siffror officiellt tillgängliga har det varit svårt att bedöma, vilka synpunkter som varit mest vägledande vid anbudsgranskningen. Av lättförståeliga skäl har den firma, som kommit med det mest fasta anbudet, kanske också lägsta priset, varit den som dragit det längsta strået. Att den arkitektoniska lösningen av uppgiften skulle spela någon större roll vid bedömningen har man svårt att tro, då man betraktar det tillgängliga materialet. Med all respekt för den eller de arkitekter som har fungerat som rådgivare vid bedömningen, måste det sägas, att den form av ekonomisk tävling man i detta fall slagit in på ej tillfört småhusbyggeriet några värdefulla lösningar. I själva

DK 728.3 (485 Täby)

verket blir man faktiskt ganska ledsen ju mer man studerar materialet, ledsen över bristen på intresse för familjebostadens problemställningar och bristen på hänsyn till bostadsspararna vilket visar sig i de olika förslagens planlösningar och arkitektur. Låt mig ta några exempel! Som 3-rums bostad presenterar Elementhus (arkitektonisk konsult Gustaf Lettström) en planlösning där kökets yta inte överstiger 6,5 m² och där en mörk hall med en mängd öppningar åt alla håll givits den pretentiösa och helt felaktiga benämningen matsal. I samma firmas förslag till enplans 4-rumslägenhet hittar man i planlösningens virrvarret ett kök med en yta av 7,7 m² och försett med ett minimalt fönster över diskbänk, ett fönster som vänder sig ut åt en täckt loggia. Man frågar sig oroligt: Är det sådana lösningar som de bostadssparande väntar på? Kan man verkligen inför sina sparklienter stå till svars för dylika halvdåliga lösningar? Jag bläddrar vidare i materialet och finner då några relativt hyggliga lösningar som eventuellt kan tänkas godkännas av en liberal länsbostadsnämnd, andra lösningar åter som vad köksplaneringen beträffar är undermåliga. Detta med köken tycker jag är väsentligt! Och jag undrar vad för elakt spratt husmödrarna spelat sina familjer för att tvingas in i dessa illa planerade och på tok för små kökskättar. Att det skall vara så svårt att lära sig det enkla faktum att köket är och förblir det rum där husmodern och småbarnen uppehåller sig större delen av dagen, och att det alltså bör planeras härefter. Självfallet kan man tänka sig välplanerade s. k. laboratoriekök i mycket intim anslutning till en rejäl matplats eller ett s. k. allrum, men detta skall vara det speciella undantaget som bekräftar regeln. För övrigt uppvisar knappast något av denna tävlingsförslag några goda exempel på en sådan undantagsplanering. De små köken är så gott som genomgående i AB Elementhus förslag och i de fall man vågar sig på en något större yta (max. 11,7 m²) har man lyckats trassla till inredningen så att köket ändå gör

Forts. sid. 62

Hustyper ingående i detsegrande förslaget.
Entreprenör: AB Elementhus. Arkitekt:
Gustaf Lettström

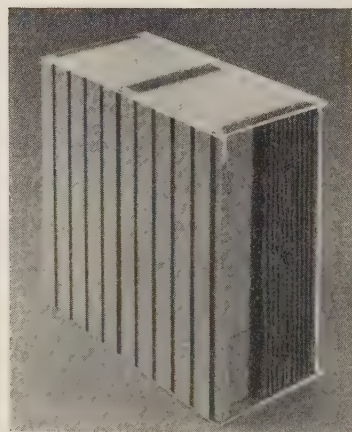
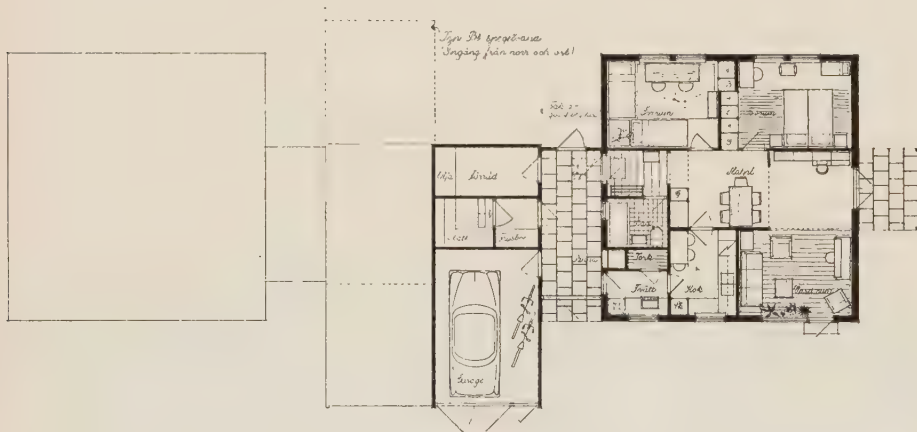
Ovan och t. v: Radhustyper

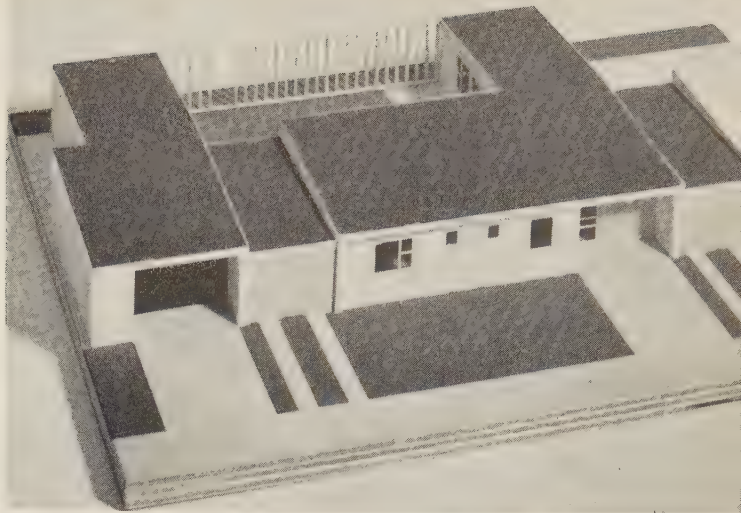
Därunder: Parhustyp

Nedan t. v: Interiör av ett vardagsrum

Nedan t. h: Väggelement, utvändigt be-
klätt med profilerad och lackerad alumi-
niumpått

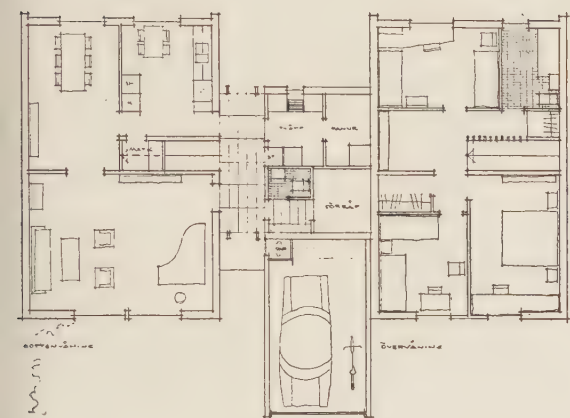
Planerna i skala 1 : 250

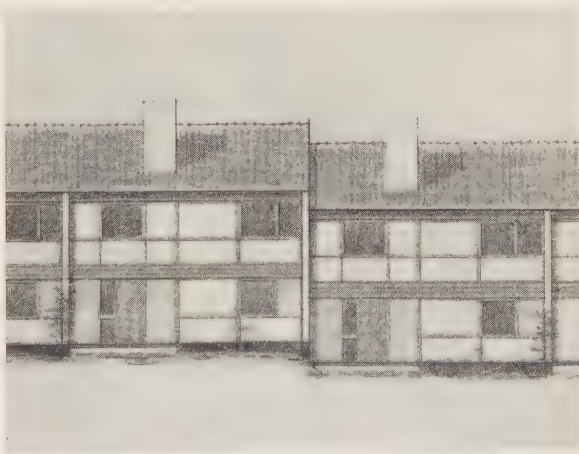
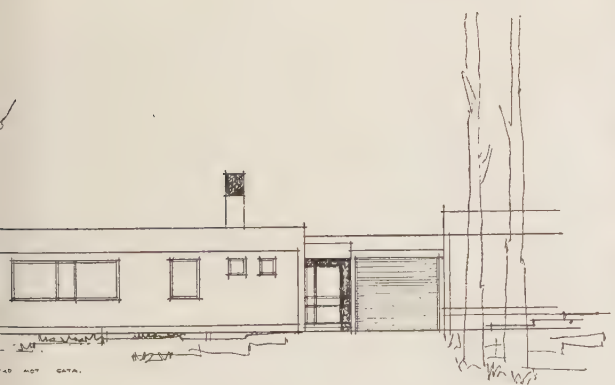
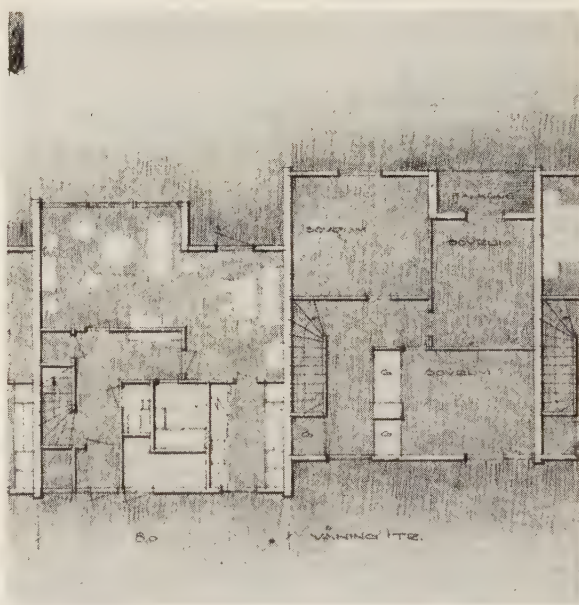
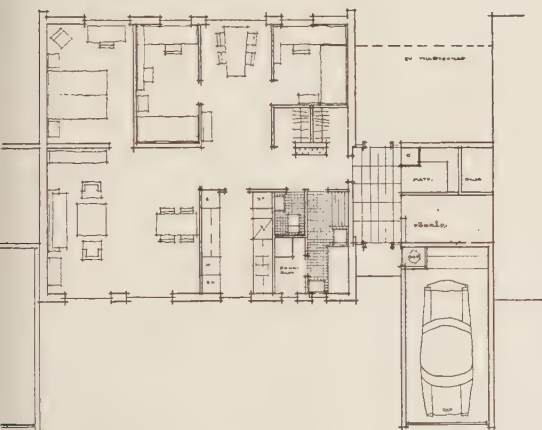
Ovan och t.v.: Hustyper tillhörande AB Svenska Industribyggens (SIAB:s) förslag. Arkitekter: Fritz Jaenecke och Sten Samuelson

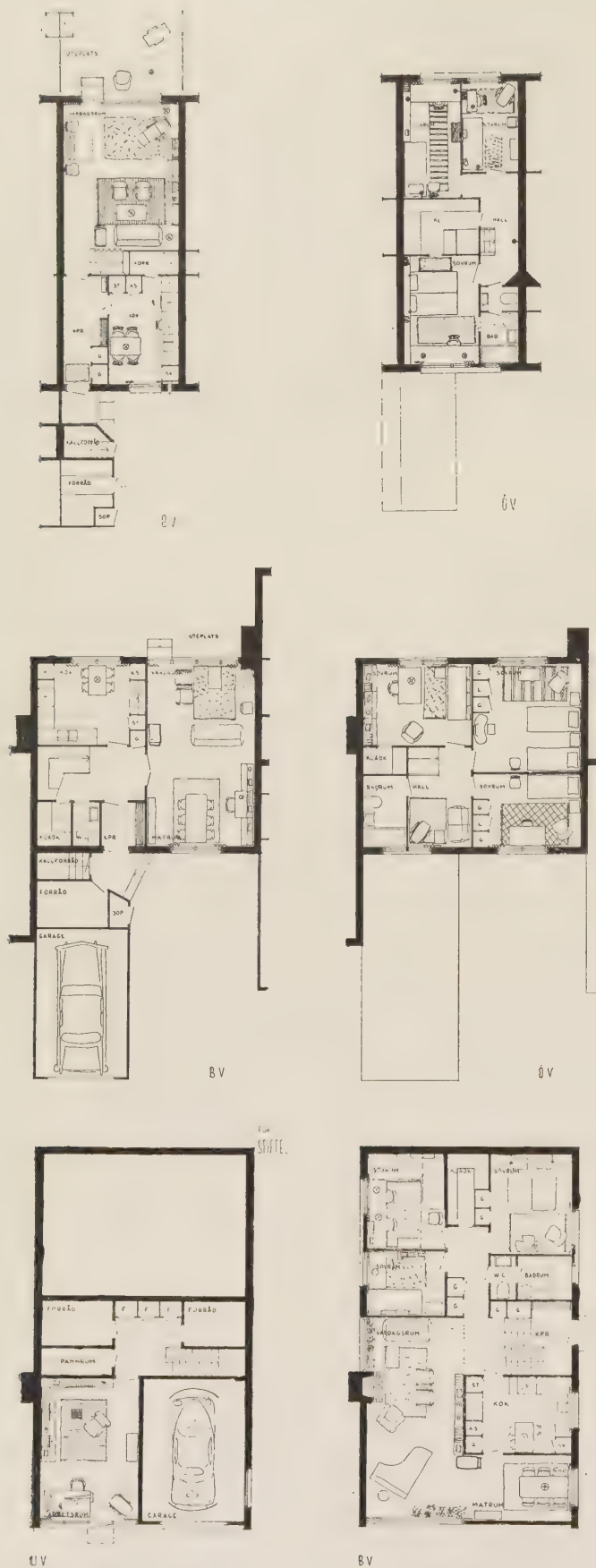
Planer och fasader i skala 1:250

Nedan: Radhustyp tillhörande AB Skånska Cementgjuteriets förslag.

Planer och fasader i skala 1:250

Hustyper tillhörande byggnadsfirman Harry Karlssons förslag
Överst: Två radhustyper

Därunder: Villatyp i sluttande terräng
Planerna i skala 1:250

Forts. fr. sid. 59

ett definitivt otrivsamt intryck; av egen erfarenhet tror jag mig kunna påstå att AB Elementhus delvis geniala byggsystem inte med nödvändighet behöver innebära dålig köksplanering.

SIAB, som väl närmast var den entreprenadfirma, som erbjöd den segrande firman konkurrens, har för utarbetandet av de olika hustyperna anlitat arkitektteamet Jaenecke och Samuelson. Ur planlösnings- och arkitektonisk synpunkt är detta förslag betydligt överlägset det segrande, men detta har som förut sagts tydligen inte varit utslagsgivande. Av de övriga inbjudna firmorna har Skånska Cementgjuteriet inlämnat ett förslag med egen stadsplan och med planlösningar av sådan kvalitet att de inte ens kan inräknas under begreppet halvgod bostad. Så exempelvis förlägger man 3 sovrum till en övervåning utan några tvättmöjligheter i samma plan, och med badrummet i bottenplanet. Endast denna anledning är enligt min uppfattning tillräcklig för att projektet inte skulle komma ifråga för någon vidare bedömning. Vad Harry Karlssons förslag beträffar finns i detsamma några relativt rejäla lösningar men myckenheten av former och oklarheter i uppbyggnaden av husen gör att man blir betänksam; nu gäller nog lyckligtvis det, att Harry Karlssons hus ser bättre ut i verkligheten än på ritningen.

Enligt uppgift skall Ekkronan nu i snabb takt fortsätta sin planerade exploatering på en mängd områden runt Stockholm – mellan 800 och 1 000 enheter per år har nämnts – och man skulle inför den betydande samlade småhusinvestering, som här alltså förestår, vilja uttrycka det bestämda önskemålet att man förutom den ekonomiska planeringen tar större hänsyn till husens planlösningar och arkitektur. Jag tror det vore lyckligt om formen för den i och för sig intressanta entreprenörstävlingen ändrades så, att man i programmet till de inbjudna firmorna fogade ett antal goda bostadstyper, vars lösningar entreprenörerna i princip hade att hålla sig till. Jag tycker det vore en stor uppgift för stiftelsen Ekkronan att sätta som sitt mål att få fram dylika bra bostäder genom en inbjuden eller allmän helt obunden arkitekttävling,¹ vars resultat bedömdes av en jury där det förutom finansgubbar och arkitekter även borde finnas representanter för såväl spararna själva som bostadsstyrelsen, Statens institut för konsumentfrågor samt andra med erfarenhet från småhusplanering, dvs. personer som bl. a. kan ge konkreta besked på frågan hur ett kök bör vara beskäffat, hur tvätten skall organiseras, hur garaget skall ordnas, hur en bidé ser ut etc. etc. Det skall villigt medges att detta förfaringssätt tar något längre tid men har vi verkligen råd att avvara den tiden? Först med en sådan metod når man nämligen fram till en god planlösning såväl arkitektoniskt som ekonomiskt och man skulle nå det önskemål som finns uttryckt i programskriften, nämligen det, att lägenheterna skall kunna betraktas som moderna, dvs. funktionsdugliga även efter 10 år. Om de lösningar som nu segrat skall med bestämdhet sägas, att de inte är bra idag och i varje fall helt föråldrade om 10 år.

Mårten J Larsson

¹ Sedan detta skrevs har stiftelsen Ekkronan anordnat en inbjuden arkitekttävling om ett villaområde på Neglinge gärde i Saltsjöbaden.

STRÖMBACKENS ÅLDERDOMSHEM I NORRKÖPING

Arkitekt SAR Åke E Lindqvist

DK 725.56 (485 Norrköping)

Norrköpings stad har beslutat att uppföra två nya ålderdomshem på centrala tomter i staden. Det första av dessa, beläget på före detta Epidemijukhusets tomt vid Strömbacken invid Motala ström, är nu färdigt.

I min lösning har jag försökt att dela upp hemmet i två helt från varandra skilda byggnader på vardera 72 vårdplatser, samtidigt som jag av praktiska och ekonomiska skäl förlagt alla allmänna och gemensamma utrymmen så, att de kan användas för båda byggnaderna. När det gäller att koncentrera ett så stort antal människor av en viss kategori, är det en fördel, om det i närheten finns bostäder även för andra åldersgrupper. Med tanke härpå har staden intill de två ålderdomshemsbyggnaderna förlagt ett större kollektivhus för unga studerande vid yrkesskolan och för ensamstående. De tre byggnaderna har gemensam panncentral.

Strömbackens ålderdomshem består av fyra byggnader, nämligen två höghus om 8 våningar innehållande

72 vårdplatser vardera, en samlingssal och en köksbyggnad. Höghusen är i bottenvåningen förenade med en förbindelsegång. För att få så stor avskildhet som möjligt mellan dessa byggnader har förbindelsegången placerats så i terrängen, att den upptar en nivåskillnad på 3 m i denna. Härigenom flyter förbindelsegången bättre in i terrängen, och genom ordnandet av plantering kring byggnaderna har avskildheten ytterligare ökats. Köksbyggnaden och samlingsalen är anslutna till huvudbyggnaderna genom ytterligare en förbindelsegång, som samtidigt är foajé och kapprum till samlingsalen.

De två ålderdomshemsbyggnaderna är sinsemellan helt lika. Bottenvåningen innehåller entréhall, expedition, en mindre butik för tobak, tidningar och choklad, en frisörsalong, jourrum för personal, städcentral, div. förrådsrum samt ett par hobbyrum för slöjd.

Därefter följer 6 lika våningar, som vardera innehåller 12 vårdplatser. Den översta åttonde våningen

Ovan: Situationsplan. Skala 1:800. A och B. punkthus i åtta våningar, vardera med 72 vårdplatser. C. förbindelsebyggnad delvis dold i terrängen D. förbindelsebyggnad utformad som en vinterträdgård E. köksbyggnad F. samlingssal för 150 pers. 1. entréhall 2. kiosk 3. frisörsalong 4. jourrum 5. expedition 6. bibliotek

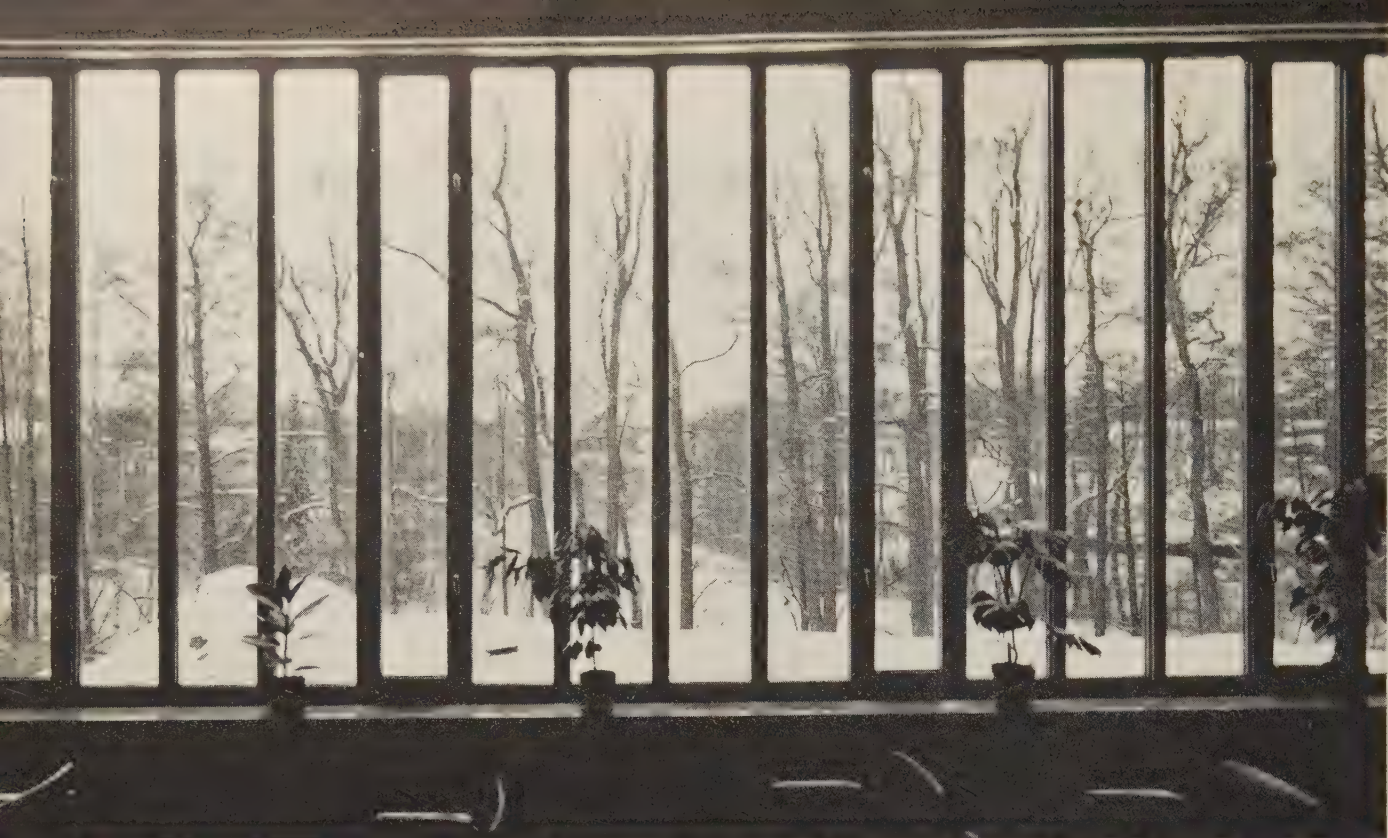

Ovan: Interiör av dagrum

Nedan: Normalplan i ett av höghusen. Skala 1 : 300

Ovan: Utsikt genom samlingssalens fönsterparti. Nedan t. v: Interiör av en matsal.

Samtliga fotografier: Sten Vilson

av stående lättbetongplank 20 cm tjocka. Utvändigt är dessa lättbetongplank sprutmålade med Sicol-U.

Kartongen till ridån i samlingssalen är utförd av konstnär *Lars Lindqvist* och ridån är sydd av firma *Elsa Gullberg*. All textil är färgsatt och tillverkad av Stockholms läns hemslojd.

På mitt kontor har arkitekt *SAR Arne Hagängen* medverkat vid skissernas uppgörande. Ingenjör *Bengt Ernehag* har utfört huvudritningarna och samtliga detalj- och arbetsritningar samt under byggnadstiden handhaft kontakten mellan arkitekt och byggmästare.

Trädgårdsanläggningen är planerad av trädgårdsarkitekt *N O Croneman* i Norrköping. Möbler och textilier äro utformade av inredningsarkitekt *Rolf Aalton* i Stockholm. Byggnadskonstruktör har varit ingenjör *Arne Larsson* i Firma *Husteknik*; konsult för VVS-installationerna ingenjör *Jan Ahlqvist* i firma *VVS-konstruktioner* och konsult för el-installationerna ingenjör *Gösta Sjölander*. Byggnadsentreprenör för grundläggningen var byggnadsfirma *B B Gustavsson, AB*, Norrköping och huvudentreprenör har varit *Byggnadsproduktion Förening u. p. a.*, Norrköping.

VÅRD- OCH ÅLDERDOMSHEM I STOCKHOLM

Kv Glaven

Arkitekt Ture Ryberg

DK 725.56 (485 Stockholm)

I Stockholms stads inre delar har det visat sig mycket svårt att erhålla tomter för ålderdomshem. Av denna anledning ansågs att tomten i kv. Glaven borde utnyttjas hårdare än gällande stadsplan medgav. Med anledning härav bebyggdes tomten med ett höghus.

Ett vård- och ålderdomshem i form av ett höghus kan synas egendomligt, men ansågs i detta fall fullt acceptabelt, då de sex översta våningarna inrymmer vårdavdelningar avsedda för sängliggande. De fem våningarna därunder är ålderdomshem för personer som kan ta vård om sig själva. De nedersta våningarna inrymmer köksanläggning, samlingssal, rum för sysselsättnings- och behandlingsterapi, läkare, sköterska, personal, frisör samt vaktmästarbostad och ett kafé.

Byggnaden är uppförd av betong och planläggningen bunden av ett enhetsrum med storlek, form, dörr- och fönsterplacering samt fönsterstorlek givna. Fasaderna fick genom enhetsrummets fönsterplacering en ej önskvärd rytm. Detta är anledningen till att fönstren på långfasaderna vävts samman genom ett mönster i putsen.

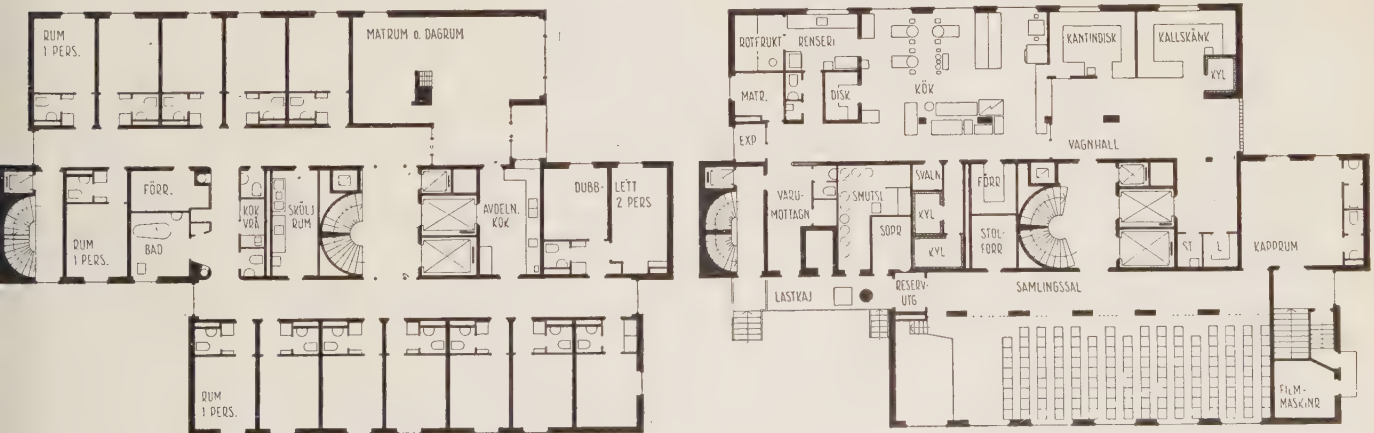
Byggnaden uppförd 1953–55.

Byggherre: *Stockholms stads fattigvårdsnämnd*. Byggmästare: *Svenska Bostäder*, Stockholm. Konstruktör: *Tyrén Konsult- och Ingenjörbyrå*, Stockholm. VVS-konsult: *Ullmans Konstruktionsbyrå AB*, Stockholm. El-konsult: *Elektriska Prövningsanstalten AB*, Stockholm. Konsult för kök: *Sjögårdh & Laurin*, Stockholm. I inredningsarbetet deltog arkitekt *Sir Ralph Alton*.

Foto: Sten Vilson

Trädgårdsarkitekt *FST Eric Anjou*, Stockholm. Synnerligen förtjänstfull medarbetare vid såväl projektering som under byggnadstid var arkitekt *SAR Carl-Erik Forssén*. Ingenjör *Bertil Lindroth* deltog i ritningsarbetet.

Normalplan. Skala 1 : 400

Plan av våning med centralkök och samlingssal

SJUKSKÖTERSKEBOSTÄDER Å SÖDERMALM I STOCKHOLM

Arkitekt SAR Lennart Tham

DK 728.2 (485 Stockholm)

Byggnaden ingår som en del (A) inom en planerad kvartersbebyggelse.

Byggnaden B är under uppförande och innehåller stora bostadslägenheter.

Byggnad C skall uppföras år 1957 för stadsbibliotekets filial på Södermalm.

Byggnaderna D och E skall uppföras år 1957 och innehåller affärs- och kontorslokaler.

Byggnaderna F, G och H är uppförda omkring 1940.

A

Byggnaden uppfördes under tiden juni 1955–april 1956 och innehåller

128 lägenheter om 1 rum, kokvrå, bad

8	»	»	2	»	»	»
8	»	»	2 rum, kök	»	»	»
8	»	»	3	»	»	»

Härtill kommer vissa kontorslokaler och butiker i husets bottenvåning.

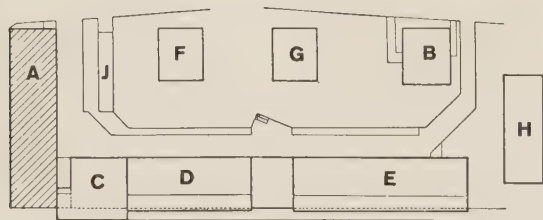
Lägenheterna disponeras av personal vid Stockholms sjukhus.

Byggnaden är uppförd med lägenhetsskiljande väggar av betong och med övriga innerväggar av Siporex lättbetongelement. Fasadelementen är utförda av trä med stenullsskivor som värmeisolering och hårdpressade asbestcementskivor som fasadbeklädnad.

Byggherre är AB Stockholmshem.

Byggnadsteknisk konsult har varit civilingenjör Olle Gewalt, VVS-konsult Jacob Hellström, Ingeniörsbyrå och El-konsult Fastighetskontorets El.avd.

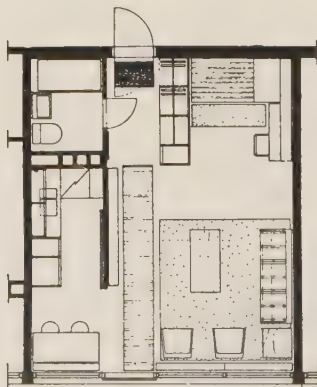
Min närmaste medarbetare inom kontoret var vid de första skissernas utarbetande arkitekt MAA Paul Nieport och därefter arkitekt Guido Sisask.

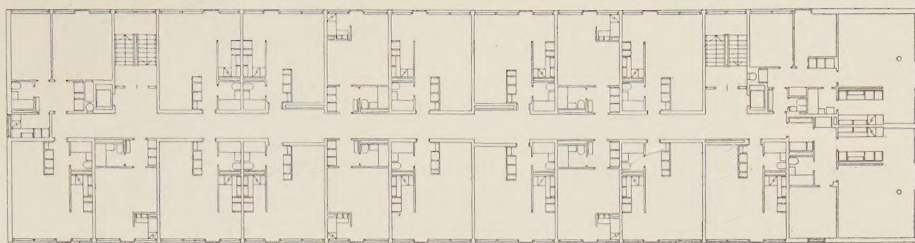
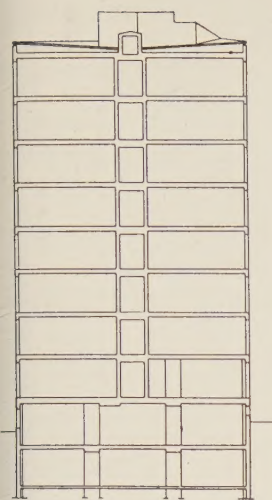

Överst: Fasad mot Hornsgatan

Därunder: Plan av byggnadsområdet. Skala 1 : 2 500.
A. sköterskebostäder B. bostadshus C. planerad byggnad för stadsbibliotekets filial D. och E. planerat affärs- och kontorshus F, G och H. äldre byggnader uppförda omkring 1940

T. h: Lägenheter om 1 rum och kokvrå och 2 rum och kök. Skala 1: 150

Ovan: Våningsplan. Skala 1:500

T. v: Sektion

BOSTADSHUS VID MÖLNLYCKE CENTRUM

Göteborgs Förorters Arkitektkontor

DK 725.22 (485 Stockholm)

Torget i centrum hade fått för stora planmått i förhållande till de omgivande 1- och 2-våningsbyggnaderna med butiker, centralskola, polikliniker m. m. och beredde kommunalmännen bekymmer. Man diskuterade trädgårdsanläggningar och man talade om skulpturer för att fylla ut den ödsliga torgytan tills någon föreslog att göra ett högt hus mitt på torget som dominans och sammanhållning.

Detta uppslag fick ett team, bestående av arkitekter SAR Bertil Hulten, Lennart Kvarnström, Bengt Östnäs, civilingenjör Olle Jansson och skulptör Palle Pernevi i uppdrag att bearbeta.

Resultatet, som framlades inför fullmäktige i form av skisser och modellstudier, godkändes. Det har därefter utarbetats vid Göteborgs Förorters Arkitektkontor av arkitekter SAR L Kvarnström och K O Ericsson med byggnadsingenjör B Johansson och L Sundstrand som medarbetare. Huset stod färdigt på våren 1956.

Byggnaden var från början tänkt som en smal

spänstig skiva, ca 10 m bred och 7 våningar hög samt placerad på öppna pelarrader. Den hårda verkligheten har emellertid medfört ändringar i den ursprungliga idélösningen. Bredden har ökats till 11 m, höjden till 8 våningar, därav en butiksvåning, och pelargången under huset har reducerats till en arkad. Lägenhetsantalet är 42, fördelat på 28 st. à 2 rum, matvrå och kök och 14 st. pensionärlägenheter à 1 rum och kokvrå. Med tiden, när centralorten Mölnlycke i Råda kommun vuxit till 8 000 invånare från nu knappt hälften, skall byggnaden kunna omdisponeras för kontorsändamål.

Huset är utfört som ett stomhus i betong utfackat med lätta fabriksgjorda ytterväggselement i trä. Dessa är på utsidan klädda med mörkgrön eternit, på insidan med gipsonit och däremellan 8 cm rockwool. Tak och väggytor av betong är såväl in- som utvändigt oputsade.

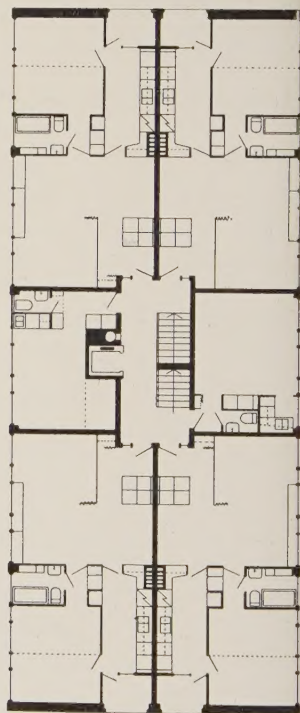
Konstruktioner: Civilingenjör G Wiel-Nilsson, Sävedalen.

VVS: Rickard Nilssons ingenjörbyrå, Göteborg.

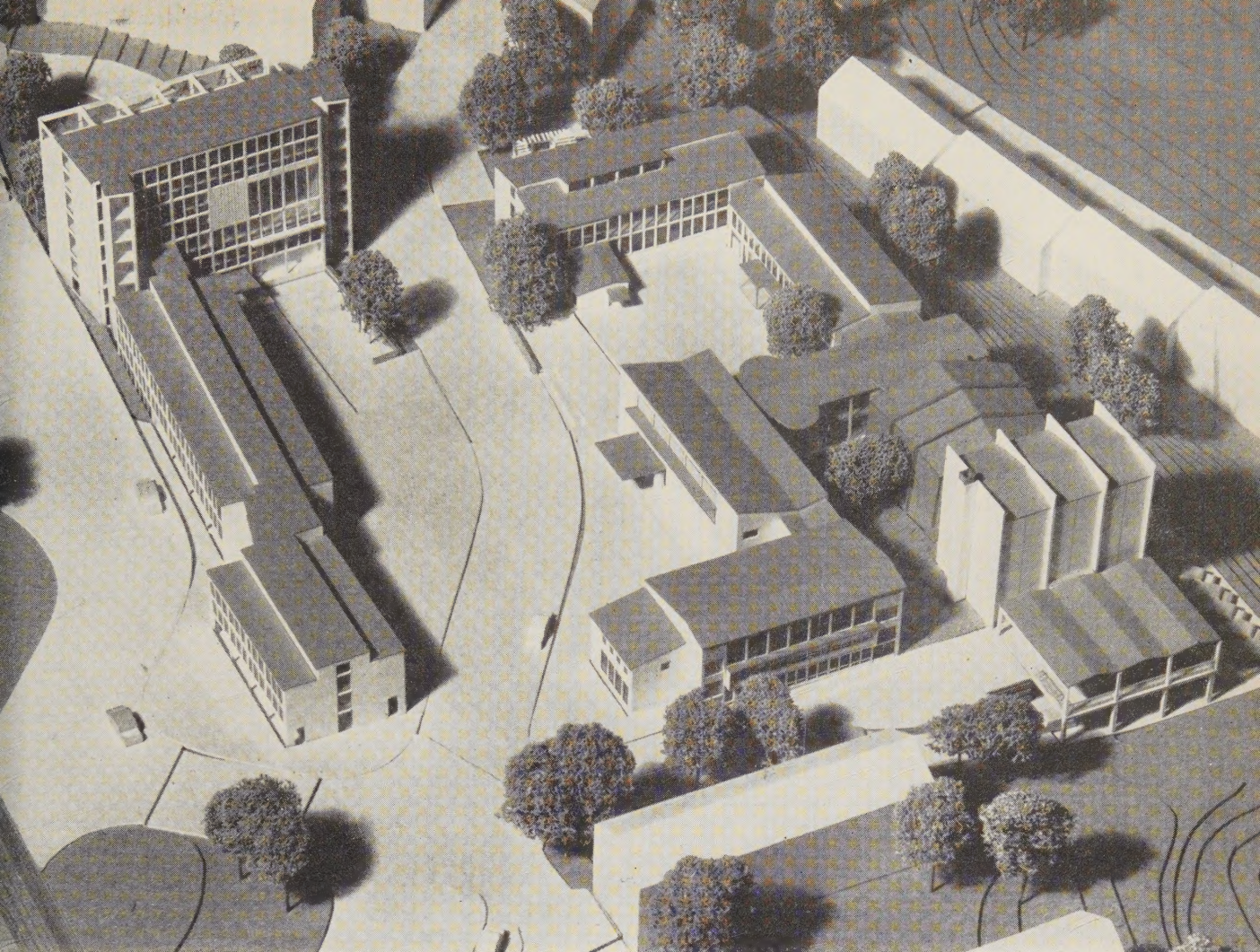
El: K G Eliassons ingenjörbyrå, Göteborg.

Byggherre: Stiftelsen Mölnlyckebostäder, Mölnlycke.

Byggnadsentreprenör: Byggnads AB Evert Persson & Son, Partille.

Ovan: Våningsplan. Skala 1: 300

SOLLEFTEÅ CENTRUM

Projekt

DK 725.13.71.86:726 (485 Sollefteå)

Sollefteå stad har ett sedan länge ackumulerat behov av att bygga samlingslokaler för skilda ändamål. Man vill ha dem koncentrerade i stadens mitt och grupperade omkring en nyskapad platsbildning, där stadens administration också skall bygga nytt.

Kulturcentrum har en huvudentré, vilken leder in i en långsträckt central hall i tre plan. Hallen är kommunikationsled, och är även avsedd för utställningar, mässor etc. Från dess entréplan når man garderoberna, teaterns parkett, konditoriet och centrumets eget kontor med expedition och biljettkontor. Från övre hallplanet kommer man till teaterns läktare, två mindre salar för sammankomster à 40 resp. 60 pers. vardera med eget kaffeköksdepartement, vidare till de fackliga expeditionerna och sekundärt, till kyrksalen. Från lägsta hallplanet går man in i danslokalen, rum för bordtennis och andra hobbies.

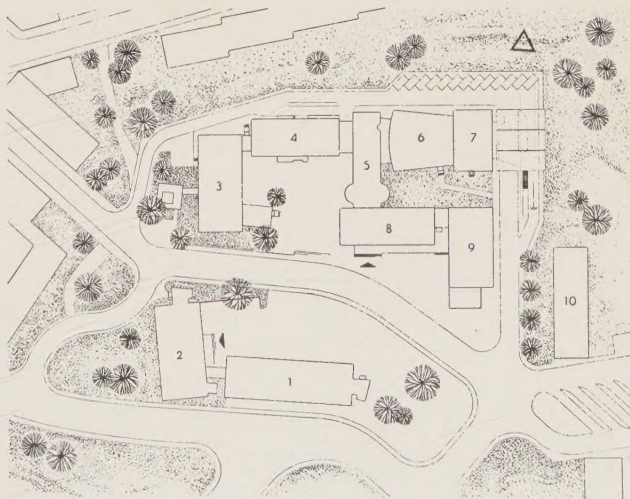
Teatern rymmer 560 sittplatser. Scenens planmått är $11,0 \times 19,0$ m. Fri scenhöjd är 12,0 m. Största scenöppning är $5,3 \times 12,0$ m.

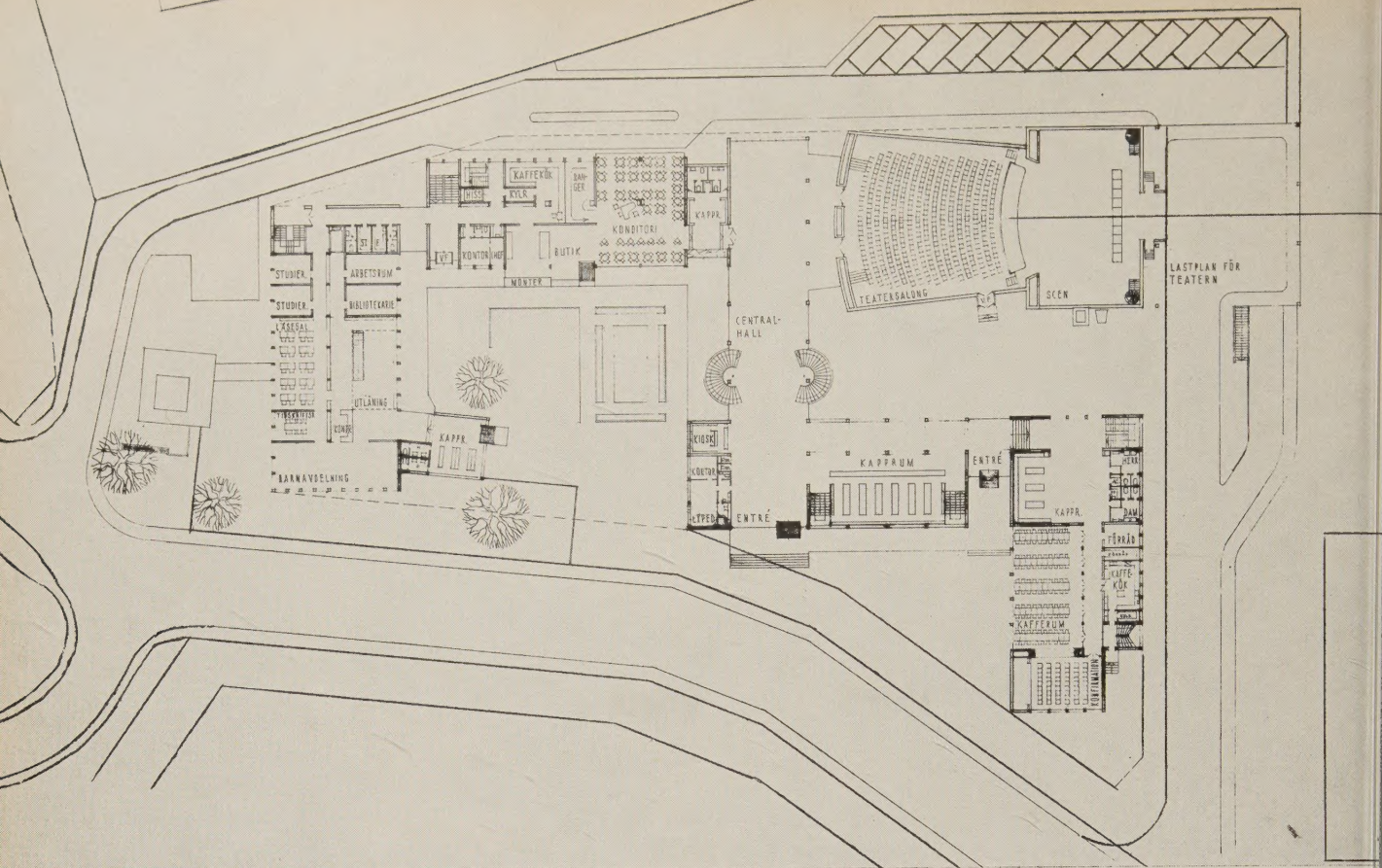
Danslokalen har 270 kvm dansyta, sittande servering för 136 personer. Förrummet är 150 kvm, i plan med dansgolvet.

Konditoriet rymmer 150 pers., har butik, kontor och bageri med erforderliga biutrymmen. Uteservering på lilla platsen.

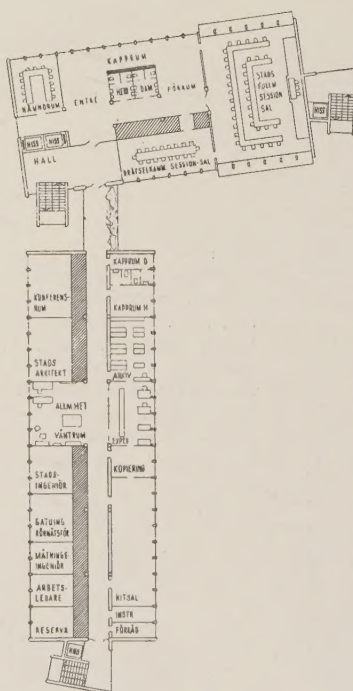
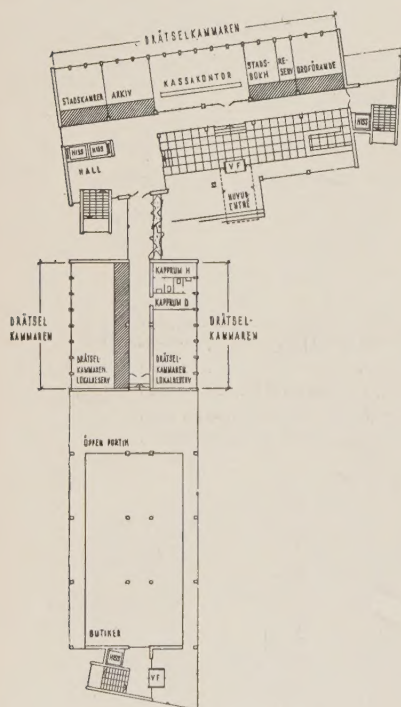
Arkitekt SAR Gunnar Forszén

Situationsplan. Skala 1:2500. 1. stadens administrationslokaler, butiker m. m. 2. stadens administrationslokaler, stadsfullmäktigesal, lunchrestaurang m. m. 3. stadsbibliotek, hobbylokaler, lekskola 4. arkiv, bageri, konditori, fackliga expeditioner 5. centralhallens mellanplan = teaterparkettens foajé, centralhallens övre plan = teaterläktarens foajé, centralhallens nedre plan = förrum till danslokal 6. teater, danslokal 7. teaterns scen, löger m. m., kaffekök för danslokalen, värmecentral m. m. 8. huvudentré, centralt kapprum, kulturcentrums kontor, biljettkontor, kiosk, sal C och D, centrala toaletter, hobbylokaler 9. kyrksal m. m., kafferum, hobbylokaler, vaktmästarbostad

Ovan: Bottenplan. Skala 1:800

Kyrkliga lokalerna fyller helt en egen byggnadskropp. Kyrksalen rymmer 204 pers., kafferummet 100 pers. Rum för konfirmationsundervisning. Kyrklig hobbyverksamhet i undervåningen.

Lokalgrupperna kan kombineras med varandra genom att öppna korridorpartier. Huvudgarderoberna kan sammanslås vid behov.

Terrängen sluttar så mycket, att på nordsidan finnes en full ovanjordsvåning mer. Utmed den löper en enkelriktad leveransgata.

Administrativa centrum har i höghuset, ovan stadsfullmäktigesalen, lunchrestaurang och serveringsterrass på taket.

Total byggnadsvolym är 60 650 kbm.

Total byggnadskostnad beräknas till 10 050 000 kr.

Två planer från byggnaden för stadens administrationslokaler. Till vänster bottenplan och till höger vän. 2 tr. Skala 1:800

Nedan: Längdsektion genom teatern m. m. Skala 1:800

